

Univerzita Karlova v Praze

Filosofická fakulta
Ústav světových dějin
Historie – Evropská studia

Danielová Věra

Levobočkové Karla V. v rodinné politice císaře

**Illegitimate children of Emperor Charles V.
in his family policy**

Bakalářská práce

Praha 2015

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Drška, Ph.D.

Poděkování:

Tímto způsobem chci v první řadě poděkovat vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Václavu Drškovi, Ph.D. za pomoc s výběrem tématu práce, za užitečné připomínky, trpělivost a za čas strávený jejím vedením. V neposlední řadě děkuji svým rodičům za jejich neochvějnou podporu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

datum

.....

podpis autorky

Abstrakt

Nemanželské děti byly nezdřídka využívány jako nástroje pro zlepšení postavení šlechtického rodu. Dcery byly výhodně provdány a synové nastoupili do vysokých úřadů církevní či vojenské hierarchie. Levobočkové Karla V. však dosáhli zvláštního postavení, které nebylo pro svou dobu obvyklé. Většina nemanželských dětí byla držena v ústraní, stranou od vysoké politiky. Markétě Parmské a Juanovi de Austria se dostalo vzdělání náležité jejich původu a brzy byli aktivně zapojeni do habsburské politiky, tak aby mohli splnit svou povinnost ke Casa de Austria. Navzdory svému nelegitimnímu původu se oba významně zapsali do historie a zvýšili prestiž svého rodu.

Klíčová slova

Karel V., nelegitimní potomci, Markéta Parmská, Juan de Austria, dynastická politika, místodržitelství v Nizozemí.

Summary

Illegitimate children were often used as a means for improving the status of aristocratic family. Daughters were conveniently married and sons were placed into high positions of ecclesiastic or military hierarchy. Bastards of Charles V. however achieved a special status, which was not usual for this period. Most of illegitimate children were kept in seclusion, aside from international policy. Margaret of Parma and Juan de Austria got adequate education for their origin and were soon involved in Habsburg policy, in order to fulfill their obligation to Casa de Austria. In spite of their illegitimate origin, both have significantly made history and raised prestige of their family.

Keywords:

Charles V., illegitimate children, Margaret of Parma, Juan de Austria, dynastic policy, Governor of the Netherlands.

OBSAH

Úvod.....	7
I. Dědictví Karla V.	9
II. Rodina a mezinárodní politika Karla V.	14
III. Původ a mládí Markéty Parmské.....	20
IV. Manželství.....	25
V. Místodržitelka Nizozemí.....	30
VI. Původ a mládí dona Juana.....	35
VII. vojenská kariéra dona Juana.....	41
VIII. Místodržitel Nizozemí.....	47
IX. Shrnutí z hlediska genderových rozdílů.....	53
Závěr.....	57
Prameny.....	59
Bibliografie.....	60

ÚVOD

Ve své práci se zabývám původem a životem levobočků císaře Karla V. Jaké byly poměry, ze kterých vzešli, jaké měli postavení a jak byli vzhledem k jejich otcí využívání v dynastické politice či jak svou existencí mohli přispět k povznesení Casa de Austria.

Úvodní dvě kapitoly jsou pouze nástinem politické situace, která panovala ve vrcholném středověku a především o bohatství, které Karel V. zdědil po svých předcích. Také zde vysvětluji dynastickou politiku Habsburků, kteří byli především proslulí sňatky mezi rakouskou a španělskou větví. Nicméně i ostatních svazky byly zařízeny ku prospěchu habsburského domu a Habsburkové jich dokázali hojně využívat. K této politice byli využíváni právě i nemanželští potomci a to nejenom v případě Habsburků. Následující tři kapitoly jsou věnovány původu, mládí, sňatkům a politické kariéře Markéty Parmské, významné postavě 16. století. Ženě, která i přes nedostatky svého původu a omezené moci kvůli tomu, že byla žena, dokázala udržovat smír tam, kde hrozilo vypuknutí revoluce. Poslední kapitoly popisují životní dráhu dona Juana de Austria, hrdinu od Lepanta, označovaného jako posledního rytíře Evropy.

Množství literatury o Markétě Parmské a Juanovi de Austria v českém jazyce je velmi omezené a doposud nebyla napsána žádná kompletní biografie. Ve své práci využívám sekundární literaturu zejména německou a anglickou. Doposud nebyla napsána práce, která by zahrnovala obě nemanželské děti a uvedla jejich osudy do jednoho celku. Z cizojazyčné biografie o Markétě Parmské jsem čerpala hlavně od Felixe Rachfala, který větší pozornost zaměřil na období jejího místodržitelství, a z práce Charlese Steena, o Juanovi de Austria především z biografie Charlese Petrieho, Luise Colomy a Marity Panzer. Ani cizojazyčné zdroje nejsou příliš rozsáhlé, většinou jde pouze o kratší a stručnější biografie, kdy se hlavní pozornosti autorů dostává především politické, či vojenské kariéře levobočků, naopak jejich mládí je více opomíjeno. Z primárních zdrojů jsem čerpala z korespondence Karla V.

a Markéty Parmské. I přesto, že oba levobočkové vedli čilou korespondenci, dopisy dona Juana jsou pouze ve španělštině, naopak dopisy Markéty Parmské s jejím bratrem Filipem II. jsou ve francouzštině a jsou zveřejněny až od roku 1562. Proto jsem většinu úryvků jejich korespondence čerpala také ze sekundárních zdrojů. Zvláštním pramenem byl spis *De bello belgico* jezuity Famiana Strady, který vytvářel legendy a spekulace ohledně původu Markéty a dona Juana.

Cílem této práce je porovnat, jak bylo právě s Markétou Parmskou a Juanem de Austria zacházeno v porovnání s jinými nemanželskými dětmi a v čem se jejich život lišil. Nebylo obvyklé, aby nemanželští potomci šlechtických rodů požívali takových privilegií jako manželské děti. Jaký tedy měl jejich původ vliv na jejich život? Součástí práce je i najít rozdíly v uplatnění Markéty Parmské a dona Juana.

I. DĚDICTVÍ KARLA V.

Přelom 15. a 16. století byl v Evropě bohatý na události. V Říši se schylovalo k reformaci, Turci po dobytí Konstantinopole obrátili svou pozornost na zbývající křesťanské výspy ve Středomoří a v západní části Evropy sváděli boj dva velcí muži své doby. Byli jimi císař a španělský král Karel V. a francouzský král František I., který se stal císařovým největším životním sokem. Jejich spory probíhaly jak na poli politickém, tak na poli válečném, kde se pravidelně střetávali o nadvládu nad severní Itálií.

První příčina konfliktu mezi habsburským domem a rodem Valois se objevila už v roce 1477, kdy v bitvě proti švýcarským kantonům umírá poslední burgundský vévoda Karel Smělý. Zanechal po sobě jedinou dědičku, svou dceru Marii, o jejíž ruku se ucházel jak francouzský král Ludvík XI. pro svého syna Karla, tak rakouský arcivévoda Maxmilián, syn císaře Fridricha III.¹ Kvůli přehnaným teritoriálním nárokům Francouzů byl pro Marii jako ženich vybrán Maxmilián. Snaha o integraci okrajových částí francouzského království nutila Ludvíka XI. řešit situaci vojenskou silou. Francouzský král byl poražen a vzniklou situaci měly vyřešit arraské dohody z roku 1482. V nich bylo rozhodnuto o rozdělení burgundského dědictví. Burgundské vévodství bylo připojeno k Francii, později se mělo připojit Artois a Franche-Comté, jako věno Mariiny a Maxmiliánovi dcery Markéty, která byla již v dětském věku zasnoubena francouzskému dauphinovi Karlovi a poslána na francouzský dvůr, aby se připravila na svou roli budoucí královny. Zbytek dědictví, burgundské Nizozemí, připadl Habsburkům.² Připojení burgundského Nizozemí k habsburským zemím bylo prvním krokem k vytvoření hegemonní habsburské říše. Nicméně ke sňatku princezny Markéty s dauphinem nikdy nedošlo, neboť se naskytl pro Francii výhodnější svazek. V roce 1488 zemřel poslední bretaňský vévoda František II. Jeho dcera Anna se tak stala jedinou dědičkou doposud na Francii nezávislé Bretaně. Anna měla mnoho nápadníků, mezi jinými i ovdovělého císaře Maxmiliána I.³ a

¹ Die grosse Chronik-Weltgeschichte: Blüte und Herbst des Mittelalters (1204-1492) Bd. 9, Wissenmedia Verlag 2008, str. 348.

² SCHRIVER, Antoine de, The prayer book of Charles the Bold: A study of a Flemish masterpiece from the Burgundian court, Getty Publications 2008, str. 295.

³ Maxmiliánova první manželka Marie Burgundská zemřela roku 1482.

francouzského krále. Aby si Bretaň udržela svou nezávislost, bylo nutné vybrat ženicha, který bude dostatečně mocný a zaručí jejich nezávislost. Jako nejvhodnější kandidát byl vybrán Maxmilián I. Jako jeho zástupce byl do Bretaně vyslán princ Oranžský a Wolfgang z Bolheimu. Sňatek s bretaňskou princeznou se uskutečnil *per procurationem* v Rennes roku 1490.⁴ Maxmilián se osobně nedostavil, čehož využil Karel VIII., vpadl do Bretaně a donutil Annu vdát se za něj. Bretaň byla integrována do francouzského království a habsbursko-francouzské vztahy se citelně ochladily. Ztráta nevěsty, či spíše jejího věna, byla pro Maxmiliána velkou urážkou, která vedla k další válce. Maxmilián požadoval navrácení Artois a Franche-Comté, což bylo uznáno roku 1493 mírem ze Senlis.⁵

Poté co Karel VIII. zrušil své zasnoubení s princeznou Markétou, začal se císař Maxmilián I. poohlížet po jiném výhodném spojení pro svůj rod. Velmi lákavé bylo spojení se Španělskem, které právě dokončilo reconquistu a začalo budovat své pozice v Novém světě. Sblížení se Španělskem bylo urychleno vpádem Karla VIII. do Itálie roku 1494. Už v roce 1495 ve Wormsu císař zahajuje jednání s katolickými Veličenstvy ohledně sňatků jejich dětí.⁶ Maxmiliánův syn Filip se měl oženit s infantkou Juanou a dcera Markéta měla být provdána za jediného syna španělského páru Juana. Shodou náhodných okolností se Habsburkové skutečně stali dědici španělského království. Dědic trůnu infant Juan umřel roku 1497 a zanechal po sobě

⁴ HALTAUS, Karl Ferdinand, *Geschichte des Kaisers Maximilian I.*, BoD – Books on Demand 2013, str. 86.

⁵ STRUVE, Burkhard Gotthelf, *Corpus historiae Germanicae: a prima gentis origine ad annum usque MDCCXXX*, svazek 1.

⁶ KLEINSCHMIDT, Harald, *Charles V. The Word Emperor*, Sutton Publishing 2011, str. 21.

těhotnou manželku. Jejich syn zemřel jen několik hodin po narození.⁷ Dědičkou se stala nejstarší přeživší dcera Juana a její manžel Filip Sličný, který umírá roku 1506. Juana, zvaná Šílená, kvůli duševní chorobě nebyla schopna vládnout. Ferdinand Aragonský se nechtěl vzdát trůnu a snažil se svého zetě odstrčit stranou. V zoufalé snaze po dalším potomkovi se Ferdinand rozhodl znovu oženit. Jako svou budoucí choť si vybral neteř francouzského krále Germainu de Foix. Spojenectví s francouzským králem bylo ratifikováno smlouvou z Blois roku 1505. Součástí úmluvy bylo podstoupení částí Neapolska Francii jako věno nevěsty.⁸ Následníkem trůnu sjednoceného království Kastilie a Aragonie se po smrti Ferdinanda Aragonského stává jeho vnuk Karel. Španělské království se stává dědičnou habsburskou zemí.

Vrcholem Maxmiliánovi mezinárodní politiky byly Vídeňské smlouvy z roku 1515, kdy si s českým a uherským králem Vladislavem II. Jagellonským slíbili vzájemné následnictví ve svých zemích, pokud jeden z jejich rodů vymře po meči, a pomoc během tureckých vpádů. Dohoda měla být navíc stvrzena dvojitou svatbou. Vladislavův syn Ludvík byl zasnouben s Maxmiliánovou vnučkou Marií a jagellonská princezna Anna byla přislíbena jednomu z Maxmiliánových vnuků. Jejím manželem se měl stát ten, který převezme vládu v rakouských zemích.⁹ Z počátku se počítalo, že se Anniným chotěm stane arcivévoda Karel. Karel V. smlouvami z Wormsu (1521) a Bruselu však v roce 1522 předal dědičné rakouské země svému mladšímu bratrovi Ferdinandovi¹⁰, což bylo podmíněno jeho sňatkem s Annou Jagellonskou. Vídeňským dohodám nebyl zprvu přikládán veliký význam. Jejich

⁷ MÜNCH, Ernst Hemann Joseph, Margaretha von Oesterreich, Oberstatthalterin der Niederlande: Biographie und Nachlass, nebst allerlei Beiträgen zur politischen und Litterargeschichte des 15. und 16. Jahrhunderts, svazek 1, Lipsko und Stuttgart 1833, str. 16.

⁸ EDWARDS, John, Ferdinand and Isabella, Profiles in Power, Routledge 2014, str. 165.

⁹ Congressus ac celeberrimi conuentus Caesaris Max. et trium regum Hungariae, Boemiae, et Poloniae. In Vienna Panoniae, mense Iulio. Anno 1515 facti, breuis ac uerissima descriptio Ioannes Cuspinianus.

¹⁰ KOHLER, Alfred, Das Reich in Europa 1521-1648, Mnichov 1990, str. 7.

důležitost se ukázala až po bitvě u Moháče roku 1526, kde padl Ludvík Jagellonský, syn Vladislava II., aniž by zanechal potomka. Ferdinand Habsburský, jako manžel Ludvíkovi sestry, měl tedy nárok na český a uherský trůn. Jeho nástup na uvolněné trůny ovšem nebyl samozřejmostí, neboť stavové obou zemí si nárokovali právo si svého panovníka zvolit. Ferdinand byl skutečně českými zemskými stavy zvolen králem, nicméně situace v Uhrách byla složitější, neboť uherská šlechta nechtěla akceptovat cizince a jako svého protikrále a vůdce protihabsburské opozice si vybrala Jana Zápolského.¹¹ Od Ferdinanda se očekávalo, že jako bratr římského císaře, na jehož pomoc se spoléhalo, zabráni postupu Osmanů do vnitrozemí.

Pád Byzantské říše do tureckých rukou znamenal i konec možnosti obchodu s Východem pevninskou cestou. Bylo nutné najít novou obchodní cestu do Indie. Neustále vzrůstala poptávka po luxusním zboží z Orientu a Evropa pocítovala nedostatek drahých kovů. Započala éra zámořských objevů. První se iniciativy chopilo Portugalsko. Díky úsilí Jindřicha Mořeplavce Portugalci expandovali na africké pobřeží a už v roce 1415 dobyli pevnost Ceutu.¹² Na sklonku 15. století obepluli nejjihnější mys Afriky a dopluli do Indie. Jakmile Španělsko dokončilo reconquistu dobytím Granady, mohlo se také plně věnovat zámořské expanzi. Katolická Veličenstva vyslala Janovana Kryštofa Kolumba, aby se pokusil najít cestu do Indie západním směrem. Kolumbus přistál na Hispaniole a započal kolonizaci Nového světa. Spory mezi Portugalci a Španěli o zámořská území byly svěřovány do papežské moci. Bylo nutné vymezit zóny vlivu, aby se zamezilo konfliktům. První papežská bula vymezující demarkační linii byla smlouva z Alcacovasu z roku 1479,

¹¹ KOHLER, Alfred, Karl V. 1500-1558, Eine Biographie, Mnichov: Beck 2000, str. 184.

¹² HURWICZ, Claude, Henry the Navigator, Famous explorers, The Rosen Publishing Group 2001, str. 5.

která Kastilcům připsala všechna území jižně od Kanárských ostrovů až po mys Bojador s výjimkou Madeiry, Kapverdských a Azorských ostrovů, které připadly Portugalsku.¹³ Konečná demarkační linie byla stanovena roku 1494 v Tordesillaské smlouvě, na které už se papež nepodílel. Hranice byla vymezena 370 mil západně od nejzápadnějšího z Kapverdských ostrovů. Mořeplavcům bylo dovoleno plout přes cizí území pouze přímo a objevy v cizí sféře nebyly platné. Smlouva také zakazovala obchodovat na cizím území.¹⁴ Proces dělení světa byl dokončen roku 1529 v Zaragoze, kdy byla demarkační hranice aplikována i na východní polokouli. Císař Karel V. už mohl prohlašovat, že nad jeho říší slunce nezapadá.

¹³ ZWETTLER, Otto, Tordesillaská smlouva z roku 1494, in: Historický obzor, roč. 6, 1995, č. 1, s. 5

¹⁴ Tamtéž, str. 7

II. RODINA A MEZNÁRODNÍ POLITIKA KARLA V.

Karel V. po svých předcích zdědil velická území, válku v Itálii, ale také ideu vytvoření evropské hegemonní univerzální říše, „monarchia universalis“, „Dominium mundi“. Utvářením mezinárodní politiky si Karel V. chtěl upevnit nároky na dominanci a zvětšení vlastní sféry vlivu.¹⁵ Pod svou vládou spojil Burgundské vévodství, Španělské království, Sicílii, Neapolské království, dědičné rakouské země a zámořská panství. Rozpínající se habsburská říše byla trnem v oku francouzskému králi Františkovi I., neboť Francie se ocitla v geografickém obklíčení habsburského vlivu. Když v roce 1519 zemřel císař Maxmilián I., novým římským králem byl jednomyslně zvolen Karel V. Jeho protikandidátem byl právě František I. Karel si svou pozici pojistil. S pomocí italských bankovních domů, Welserů a hlavně Fuggerů si koupil potřebné kurfiřtské hlasy. Pro tento účel si jen od Fuggerů vypůjčil 487 000 guldenů.¹⁶ Francouzský král byl velmi hrdý a ambiciózní muž. František I. se stal největším celoživotním sokem císaře.

Celá staletí byla mezinárodní i domácí politická situace na panovnických dvorech řešena pomocí sňatkové politiky. Tyto sňatky velmi často sloužily jako prostředky ke vzniku aliancí, byly prostředkem k dosažení a stvrzení míru či prostě jen ke zvětšení území a upevnění moci. Do takové politiky nejmocnějších vládců Evropy nespádali pouze legitimní potomci králů, nýbrž i nelegitimní děti, které byly právě často využívány k vytváření spojenců pro války, kterých byla Evropa v 16. století plná.

Ačkoliv se nejednalo o právoplatné dědice, stále to byli potomci s královskou krví, od kterých se vyžadoval politicky přínosný svazek. Každý člen domu měl svou úlohu, kterou měl podpořit a vylepšit postavení své rodiny. Samozřejmě se neuvažovalo o kandidátech ze stejně postavených evropských rodů, kde punc

¹⁵ KOHLER, Alfred, Karl V. 1500-1558: Eine Biographie, Mnichov: Beck 1999, str. 94.

¹⁶ POLNITZ, Gotz von, Jacob Fugger, Tübingen 1951, str. 409.

nelegitimity byl velmi citlivou záležitostí. V úvahu přicházeli kandidáti z nižší nebo nové aristokracie. Být součástí královské rodiny pro ně bylo více než lákavé, protože toto spojení slibovalo tučné věno, zlepšení postavení mezi elitami a další mnohé výhody. Například Habsburkové jsou známí neustálým spojováním mezi španělskou a rakouskou větví rodu, což nakonec vedlo k jejich degeneraci a vymření po meči. Taková spojení však neplatila pro nelegitimní potomky, kteří se po celý život nezbavili nálepky „královského bastarda“. Nicméně sňatek nebyl jediným způsobem, jak využít existence levobočků. Stejně jako mnozí nejmladší potomci šlechtického rodu byli i levobočkové dáváni na církevní dráhu, nebo se snažili najít své místo a uplatnění v armádě. Existence levobočků je v dějinách zcela přirozeným jevem. Spousta z nich nám ovšem zůstává utajena nebo o nich máme velmi málo zpráv. Záleželo pouze na vladaři, zda se své nelegitimní potomky rozhodl uznat a legitimizovat. Ve většině případů nelegitimní potomci zůstávali utajeni veřejnosti až do smrti otce. Jen velmi zřídka byli známi dříve.¹⁷ V potaz musí být brána také doba, ve které žili.

Aby upevnil svou moc a získal spojence, Karel V. hojně využíval sňatků své rodiny. Každý člen habsburského domu měl svou úlohu v dynastické politice a měl přinést své rodině co největší prospěch. Karel V. měl se svou manželkou Isabelou Portugalskou tři legitimní potomky. Syna Filipa, budoucího španělského krále Filipa II., a dvě dcery, Marii a Johanu. Císař hnaný svými povinnostmi po většinu života cestoval po celé Říši a s rodinou pobýval velmi málo. Typickým rysem Karlových dětí bylo chladné vystupování a až bigotní katolicismus.

Nejmladší dcera Johana byla provdána za svého bratrance portugalského krále Jana Portugalského. Z jejich spojení vzešel jediný syn Sebastian, který v pouhých pětadvaceti letech padl roku 1578 v bitvě u Alcácer Quibiru a nezanechal

¹⁷ KOHLER, Alfred, Karl V. 1500 – 1558: Eine Biographie, Mnichov: Beck 1999, str. 85.

po sobě potomky. Král Jan zemřel ještě před narozením svého syna. Filip II. své sestře důvěřoval a svěřoval ji politické úkoly. V jeho nepřítomnosti ve Španělsku byla regentkou.¹⁸ Svazky s dynastií Aviz (z něhož pocházela i Filipova matka) umožnily Filipovi II. nárokovat si portugalskou korunu. Po krátké vládě kardinála Jindřicha Portugalského se mu v roce 1580 s pomocí vojska vedeného vévodou z Alby podařilo připojit Portugalsko ke Španělsku do personální unie za podmínky, že Portugalsko si udrží svou správu a vojsko.¹⁹ Stalo se španělským dominiem.

V roce 1544 Karel V. uzavřel mír s Francií v Crépy. Otázkou zůstávalo jak si tento křehký mír pojistit. Nástrojem pro udržení míru se měla stát druhá Karlova dcera Marie. Císař navrhl Františkovi I. sňatek jeho dcery Marie a Františkova druhorozeného syna vévody orleánského.²⁰ Z plánu sešlo a Marie byla provdána rovněž za svého bratrance. Jejím manželem se stal Maxmilián II., prvorozený syn Karlova bratra Ferdinanda. Během dospívání se u Maxmiliána začala projevovat sympatie vůči nekatolíkům. Očekávalo se, že přísně katolicky vychovávaná Marie udrží svého manžela na správné cestě. Z mnoha dětí, které se páru narodily, byli dva synové posláni na výchovu do Španělska. Arcivévodové Rudolf a Arnošt. V roce 1561 španělský infant Karel onemocněl a vážně se uvažovalo o následnictví jednoho z rakouských arcivévodů na španělský trůn v případě, že by Filip II. již neměl mužské potomky.²¹

Nejstarším dítětem a dědicem trůnu byl syn, budoucí Filip II. Filip byl ženatý celkem čtyřikrát. Poprvé se oženil v roce 1543 se svou sestřenicí Marií Portugalskou, dcerou Jana III. Portugalského a Kateřiny Habsburské. Manželství trvalo pouhé dva

¹⁸ Tamtéž, str. 359.

¹⁹ BRAUDEL, Fernand, *The Mediterranean and the mediterranean World in the age of Philip II*, vol. II, Londýn 1995, str. 1184.

²⁰ KAMEN, Henry, *Philip of Spain*, Yale University Press 1999, str. 17.

²¹ PARKER, Geoffrey, *Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce*, Praha 1998, str. 72.

roky. V roce 1545 Marie zemřela několik dní po porodu jediného syna Carlose.²² Následkem blízkého příbuzenství rodičů byl Karel tělesně deformovaný a zaostalý. Bylo nezbytné, aby se Filip znovu oženil a zplodil dalšího dědice. Druhou Filipovou manželkou se stala o jedenáct let starší anglická královna Marie Tudorovna. Jednalo se čistě o politický sňatek. Marie byla již v roce 1518 zasnoubena francouzskému dauphinovi, čímž měla být vytvořena anglo – francouzská unie.²³ Nicméně zasnoubení bylo brzy zrušeno. Jindřich VIII., který měl za manželku Karlovu tetu Kateřinu, navrhl posílení spojení se Španělskem skrze sňatek Marie a Karla. I z toho plánu sešlo. Sňatkem s Filipem II. se Španělsko spojilo s Anglií a Marie získala podporu při potlačování protestantů. Filip II. mohl užívat titul krále Anglie, ale jeho moc byla omezená.²⁴ Tento svazek zůstal bezdětný. Po Mariině smrti se Filip neúspěšně ucházel o ruku její polorodé sestry Alžběty. V roce 1559 mír v Cateau-Cambresis ukončil dlouholeté války s Francií. Aby stvrdil mír, Filip II. uzavřel sňatek s dcerou Jindřicha II. a Kateřiny Medicejské Isabelou, kterou dříve plánoval provdat za svého syna dona Carlose.²⁵ Po dvou potratech a dvou narozených dcerách mladá královna zemřela v pouhých třidvaceti letech.²⁶ Jen několik měsíců před její smrtí zemřel zatím jediný syn Filipa II. Nutnost zplodit dědice dohnala Filipa k již čtvrtému sňatku. Jeho vyvolenou se stala jeho neteř Anna Rakouská. Z pěti dětí, které Anna porodila, se dospělosti dožil pouze jediný syn, následník trůnu Filip. Anna zemřela během dalšího těhotenství po deseti letech manželství.²⁷

²² Tamtéž, str. 33.

²³ VENNING, Timothy, *The Tudors, Pen and Sword* 2014, str. 29.

²⁴ KAMEN, Henry, *Philip of Spain, Yale University Press* 1999, str. 55.

²⁵ Tamtéž, str. 72.

²⁶ PARKER, Geoffrey, *Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce, Praha* 1998, str.90.

²⁷ EDELMAYER, Friedrich, *Philipp II.: Biographie eines Weltherrschers, Stuttgart: W. Kohlhammer* 2009, str. 180.

Karel V. těžil i ze svazků ostatních svých příbuzných. Velmi důležité bylo spojení s Anglií skrze Karlovu tetu Kateřinu, která byla manželkou krále Jindřicha VIII. Díky tomuto spojení měl Karel V. spojence proti Františkovi I. Nepřátelství anglického krále bylo dáno touhou Jindřicha VIII. jít ve stopách svých předků a znovu si podmanit některá území ve Francii.²⁸ Jindřich byl vrtkavý spojenec. Ovšem situace se vyostřila v roce 1533, kdy se anglický král rozhodl rozvést se s Kateřinou, od které už se neočekávalo, že by přivedla na svět syna. Ještě téhož roku se Jindřich oženil s Annou Boleynovou. Vztahy s Anglií se tak citelně ochladily.

S francouzským králem vedl Karel V. celkem pět válek o svrchovanost nad Itálií. První dvě války do roku 1529 se vedly na italském území, třetí a čtvrtá do roku 1544 se přenesly i na území Francie a poslední válka probíhala i na francouzsko-nizozemském pohraničí.²⁹ Od konce 15. století Francouzi bojovali o území v Neapolsku, v bojích neměli velký úspěch a postupně byli z Itálie vytlačováni. Až Ludvík XII. přenesl svou pozornost na Milánsko, které si nárokoval jako vnuk Valentiny Visconti. Poslední vévoda Visconti zemřel bez přímých potomků a na jeho místo usedli vévodové z rodu Sforza. Sforzové byli spřízněni s Habsburky skrze Biancu Marii Sforza, která byla druhou manželkou císaře Maxmiliána I. František se však nároku na Milánsko nehodlal vzdát a již roku 1515 vybojoval svou první vítěznou bitvu u Marignana, kde porazil spojené síly Španělska, papeže a Švýcarů. Mírovou smlouvou z Noyonu 1516 byl italský poloostrov rozdělen na dvě sféry vlivu: Francie v severní části a Španělsko v jižní části.³⁰ Největší porážku utrpěl František I. roku 1525 v bitvě u Pavie, kde byl zajat

²⁸ BACON, Francis, GODWIN, Francis, *The History of the Reigns of Henry VII, Henry VIII, Edward VI and Queen Mary*, Scot 1676, str. 71.

²⁹ KOHLER, Alfred, *Das Reich im Kampf um die Hegemonie in Europa 1521-1648*, Mnichov 2010, str. 8.

³⁰ THEVET, André, *Portraits from French Renaissance and the Wars of Religion*, Early Modern Studies vol. 3, Truman State University Press 2009, str. 7.

spolu s dalšími francouzskými šlechtici jako vévoda z Alenconu a syn navarrského krále. Zprávu o vítězství poslal králi neapolský vicekrál Lannoy.³¹ František I. byl ze zajetí propuštěn výměnou za své dva syny, kteří měli být zárukou dodržení Františkových slibů. Mír s Františkem I. byl podepsán až roku 1529 v Cambrai a potvrzen smlouvou z Madridu. František se opět vzdal nároků v Itálii a Nizozemí, zavázal se splatit obrovské výkupné a vzít si za manželku sestru Karla V. Eleonoru.³² Z jejich spojení nevzešli žádní potomci. Definitivní konec italských válek byl stvrzen až roku 1559 mírem v Cateau-Cambrésis.

³¹ Correspondenz des Kaisers Karl V., Der Vicekönig Lannoy an den Kaiser 25. Febr. 1525.

³² RADY, Martyn, The Emperor Charles V., Routledge 2014, str. 41.

III. PŮVOD A MLÁDÍ MARKÉTY PARMSKÉ

Markéta byla velmi významnou ženou 16. století. Jako nemanželská dcera císaře Karla V. musela splnit svou povinnost habsburskému domu skrze politicky výhodné sňatky naplánované jejím otcem. Později posloužila svému nevlastnímu bratrovi Filipovi II., když vykonávala funkci místodržitelky Nizozemí. Málokterý levoboček zasáhl do dějin tak významně jako ona, nebo její mladší bratr Juan. Proč právě ona? Byla „pouze dcera“ a navíc levoboček.

Markéta se narodila v červenci roku 1522. Její matkou byla Johana van der Gheynst, neprovdaná nejstarší dcera výrobce tapiserií Gillese van der Gheynst, která pracovala na zámku Chateau de Bourgogne jako komorná v domácnosti hraběte Charlese de Lalaing, hraběte Montigny, guvernéra Oudenaarde. Císař Karel přijel do Oudenaarde na konci října roku 1521 a strávil zde šest týdnů. Jedenadvacetiletý, doposud svobodný císař našel v mladé Johaně společnici pro dlouhé týdny na zámku. Karel se ani nesnažil jejich vztah skrývat.³³ Z jejich spojení se tedy narodila holčička, která dostala jméno Markéta, pravděpodobně po Karlově tetě. Císař nebyl rozhodnutý, jak se k dané situaci postaví, zda má dítě uznat za své. Velmi dbal na rady své tety místodržitelky Nizozemí a byla to právě Markéta Savojská, která mu doporučila dítě přijmout. Přestože dítě bylo nelegitimní, stále mělo „modrou krev“ a dalo se využít pro zvýhodnění habsburského domu. K tomuto názoru se přikláněl i císařův kancléř a odborník na italskou politiku Gattinara, který již osnoval politické spojení s níže postavenými italskými princí.³⁴ Karel se proto rozhodl uznat dítě za své a neodsunout ho do ústraní jak bylo v té době zvykem. Jakékoliv něžné city nehrály v přijetí dítěte ani nejmenší roli, šlo pouze o čistou politiku, o prospěch,

³³ KOHLER, Alfred, Karl V. 1500-1558, Eine Biographie, Mnichov: Beck 2000, str. 85.

³⁴ STEEN, Charles R., Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions, Brill 2013, str. 9.

který císař z jeho existence mohl vytěžit. Ani v případě Markétiny matky city nehrály roli, ale postaral se o její následnou existenci. Císař Johaně sehnal manžela, jímž se stal výběrčí daní v Brabantsku Jean van den Dycke a jemuž Johana porodila ještě dvě dcery a dva syny. Navíc byla Johaně přidělena malá roční renta 80 guldenů, později zvýšena na 300 guldenů.³⁵

Stejně jako později u jejího nevlastního bratra Juana i kolem Markétina původu kolovaly různé příběhy, jejichž nejznámějším autorem byl jezuita Famianus Strada, který začal šířit svou vlastní verzi. Podle legendy Markétinou matkou byla Markéta van Geste, dcera Jeana van Geste a Marie Cocquamba, kteří byli příslušníky flanderské staré šlechty. Když v pěti letech holčička osiřela, neboť oba rodiče zemřeli na mor, byla svěřena do péče hraběte Antonína Lalaing, který byl přítelem zesnulého. I když byla proslulá svou krásou a o nápadníky neměla nouzi, všechny nabídky odmítala a chtěla vstoupit do kláštera. Během svatebních oslav na hraběcím dvoře v ní našel zalíbení císař Karel V. Jelikož mladá dívka nejevila zájem, císař se jí údajně zmocnil násilím. Kvůli těmto okolnostem císař nakonec dítě uznal za své.³⁶ Tato legenda však nenalezla výraznější podporu mezi historiky.

Ihned po Markétině narození bylo nutné najít jí pěstouny. Nizozemská místodržitelka Markéta Savojská, chtěla mít výchovu své praneteře pod dohledem. Proto bylo děvčátko ihned po křtu odvezeno do Bruselu a umístěno do rodiny Andrého de Douvrina, který pracoval jako šéf dvorní kuchyně. V jeho rodině strávila mnoho let, i poté co byla oficiálně představena u dvora. Ke dvoru Markéta poprvé přišla ve čtyřech letech. V regentce Markétě Savojské, která nebyla požehnána vlastními dětmi, našla vroucí náhradní matku, která ji věnovala stejné množství péče jako ostatním princům a princeznám. Regentčin „savojský“ dvůr sídlil v Mechelen.

³⁵ WEISSENSTEINER, Friedrich, *Dcery Habsburků na cizích trůnech*, 1. vydání, Praha 2001, str. 15.

³⁶ STRADA, Famiano, *De bello belgico decas prima*. Antverpiae: Apud viduam et haeredes Ioan. Cnobbari, 1649, str. 41.

Byl centrem kulturního života, umění, mravů a vzdělanosti. Malá princezna tak vyrůstala v tom nejpříjemnějším prostředí. Její výuka zahrnovala především studium jazyků, hlavně vlámstiny, francouzštiny, italštiny a španělštiny. Na dvoře trávila dětská léta společně s dánskými princeznami, dcerami Isabely Habsburské.³⁷ Přestože byla vychovávána jako habsburská princezna a dostávalo se jí skvělého vzdělání, skvrna na jejím původu jí byla stále připomínána. Například, když Markéta dostala nové šaty nebo nějaký dárek, byl adresován „malému bastardovi císaře“.³⁸ Markéta Savojská umřela v roce 1530 a výchovu malé princezny převzala nová regentka Nizozemí Karlova sestra Marie Habsburská, vdova po Ludvíkovi Jagellonském.

Karel V. již velmi brzy začal přemýšlet, jak by svou dceru zapojil do dynastických plánů. Markéta měla být nástrojem ke sblížení s italskými rody a už v jejích čtyřech letech ji císař zasnoubil s Ercolem vévodou z Ferrary.³⁹ Ze sňatku sešlo, neboť si vévoda našel jinou nevěstu. Mezitím se v Lombardsku začalo schylovat k neštěstí. Španělští a němečtí žoldnéři se začali bouřit především kvůli nevyplacenému žoldu, což dávali za vinu chamtivému papežovi. Nepokoje vyvrcholili v květnu 1527 při tzv. Sacco di Roma, kdy vzbouřenci vydrancovali Svaté město a donutili papeže Klementa VII. uprchnout do Andělského hradu. Císař zaskočený událostmi vyslovil papeži politování a dopomohl mu k útěku. Bývalí nepřátelé se tak stali spojenci. Papež si přál obnovit panství Medicejských ve Florencii pod vládou jeho nemanželského syna Alessandra. Na oplátku Karlovi

³⁷ RACHFAHL, Felix, Margaretha von Parma, Statthalterin der Niederlande (1559 – 1567) – Primary source edition, Mnichov, Lipsko 1898, str. 6.

³⁸ STEEN, Charles R., Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions, Brill 2013, str. 10.

³⁹ KOHLER, Alfred, Karl V. 1500-1558, Eine Biographie, Mnichov: Beck 2000, str. 85.

přislíbil císařskou korunovaci. V červenci 1529 byla v Barceloně podepsána smlouva, která obnovila dědičné medicejské panování ve Florencii, a na znamení shody byl dohodnut sňatek Alessandra de Medici s Karlovou dcerou Markétou.⁴⁰ Markétě bylo pouhých sedm let, svatba proto byla odložena na dobu, kdy dosáhne věku na vdávání, tedy dvanácti let. Věnem měla do manželství přinést 20 000 zlatých.⁴¹

Již následujícího roku se císař vydal na cestu do Německa, kde se zvedala další vlna konfliktů díky Lutherovu učení. Při pobytu v Nizozemí se císař poprvé setkal se svou dcerou, které bylo již devět let. Právě z tohoto roku pochází první popis malého děvčete. Mantovský vyslanec ji popsal jako „velice malou, nevyvinutou na svůj věk, avšak dosti hezkou a milou“.⁴² V Bruselu se Markéta nesetkala pouze se svým otcem, ale i se svým budoucím manželem, který cestoval v císařově doprovodu. Alessandro Medicejský byl vše, jen ne hezký, milý a příjemný mladý muž. Byl netaktní, nepříjemného vzhledu, o jeho nemorálním způsobu života a agresivním chování kolovalo mnoho pověstí. Těmto skutečnostem císař nevěnoval pozornost.⁴³ Zda bude manželství šťastné či ne, bylo pro Karla naprosto bezpředmětné.

Aby si Markéta zvykla na italské prostředí a přivykla tradicím, císař ji v lednu 1532 poslal s velkým doprovodem na cestu do Neapole, aby se zde připravovala na svatbu. Konvoj byl veden Charlesem de Croy, biskupem z Tournai. Jeho členem byl i André de Douvrin, nyní jako komoří. Po celé Itálii se pro Markétu pořádaly slavnosti na uvítanou. Ve Veroně nastal menší problém, kdy po Markétě byl požadován proslov. Bohužel Markéta neuměla italsky. Biskup z Tournai tedy místo

⁴⁰ RACHFAHL, Felix, Margaretha von Parma, Statthalterin der Niederlande (1559 – 1567) – Primary source edition, Mnichov, Lipsko 1898, str. 7.

⁴¹ WEISSENSTEINER, Friedrich, Dcery Habsburků na cizích trůnech, 1. vydání, Praha 2001, str. 19.

⁴² TAMUSSINO, Ursula, Děti lásky, Slavní levobočci, Praha 1997, str. 71.

⁴³ CLEUGH, James, Die Medici, Macht und Glanz einer europäischen Familie, Mnichov, Curych 2002, str. 334.

princezny všem poděkoval plynulou latinou.⁴⁴ Cesta dále pokračovala přes Florencii a Řím, kde Markétu velmi srdečně přijal sám papež Klement VII., do Neapole. Princezna byla umístěna v domácnosti vdovy po Charlesovi de Lannoy, místokrále Neapole.⁴⁵ Karel V. stále dbal o její výchovu a posílal dopisy s přesnými instrukcemi. Jedním z pokynů bylo i svolení, aby se Markéta podepisovala s přídomkem d' Austria, který ji dával výsadní postavení.⁴⁶

Na podzim roku 1534 umřel papež Klement, který krotil výstřelky svého syna. Alessandro svým výstředním a vulgárním chování urážel přední občany města a dokonce se začalo mluvit o jeho svržení. Když se o počinech svého zetě dozvěděl císař, reagoval velmi vágně. Nevěřil, nebo věřit nechtěl, těmto pomluvám, a tak byla v únoru 1536 podepsána svatební smlouva.

⁴⁴ STEEN, Charles R., Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions, Brill 2013, str. 19.

⁴⁵ WEISSENSTEINER, Friedrich, Dcery Habsburků na cizích trůnech, 1. vydání, Praha 2001, str. 20.

⁴⁶ TAMUSSINO, Ursula, Děti lásky, Slavní levobočci, Praha 1997, str. 73.

IV. MANŽELSTVÍ

Na konci května roku 1536 Markéta slavnostně vjela do Florencie. Do svatby zbývaly ještě dva týdny, které mladá princezna strávila v klášteře. Její císařský otec se v Itálii nemohl zdržet, aby se zúčastnil svatby. Pompézní svatba se konala 13. června v medicejském farním kostele San Lorenzo. Byla doprovázena řadou slavností, plesů, komedií a ohňostrojů. Nikdo v tu chvíli nemohl tušit, že jejich manželství potrvá jen něco málo přes půl roku. Alessandro oslavoval svým vlastním způsobem. Se svými kumpány se účastnil divokých pitek, přepadávali kostely, vnikali do soukromých obydlí a obtěžovali počestné ženy. Alessandrovým nejdivočejším kumpánem byl jeho vzdálený příbuzný z mladší medicejské větve rodu Lorenzino di Pierfrancesco de Medici. Svou chlípností a zkažeností se mu plně vyrovnal. Přesto se odhodlaně držel svého cíle, kterým bylo svrhnout aristokratickou tyranii a nastolit ve Florencii republiku.⁴⁷ Přestože mu Alessandro zajišťoval postavení u dvora a přepychový život, Lorenzino kul plány, jak se tyrana zbavit. V lednu roku 1537 během jedné z jejich prohýřených nocí ho Lorenzino nalákal do svého domu, kde již čekal najatý vrah. Společně vévodu ubodali k smrti. Markéta se tak v necelých patnácti letech stala vdovou a okamžitě byla odvezena do pevnosti Basso, kvůli její bezpečnosti. Zcela jistě nelitovala ztráty agresivního a zpustlého manžela. Z jejich spojení se nenarodil žádný potomek.

Lorenzinův sen, že se Florencie stane republikou, se nesplnil. Na uvolněné místo florentského vévody byl dosazen Cosimo de Medici, který se později stal prvním velkovévodou. Nový vévoda si chtěl udržet přízeň a spojení s císařem, proto ho okamžitě požádal o ruku jeho nelegitimní dcery.⁴⁸ Takové spojení však už

⁴⁷ CLEUGH, James, *Die Medici, Macht und Glanz einer europäischen Familie*, Mnichov, Curych 2002, str. 337.

⁴⁸ KOHLER, Alfred, *Karl V. 1500-1558, Eine Biographie*, Mnichov: Beck 2000, str. 86.

císaři nepřipadalo přitažlivé. Vazby s rodinou Medici už nebyly výhodné. Císař si na svou stranu potřeboval získat nového papeže jako podporu proti francouzskému králi. Jako projev usmíření plánoval sňatek své nelegitimní dcery s Ottaviem Farnese, vnukem Alessandra Farnese, který se po smrti Klementa VII. stal pontifikem pod jménem Pavel III. I on se držel politiky svých předchůdců a využíval své příbuzné k upevnění moci své rodiny. Například svému nemanželskému synovi Pier Luigimu věnoval vévodství Castro a později Parmu a Piacenzu.

V době, kdy císař plánoval pro Markétu další sňatek, už nebyla tou nesmělou princeznou, která neuměla slovo italsky. Roky strávené v Itálii ji daly mnoho. Naučila se plynule jazyk, porozuměla tradicím, bystře vnímala kulturní a politické dění ve svém okolí. Markétě se dostalo náležitého vzdělání té doby, jak v humanitní tak teologické oblasti. Byla také velmi zbožná. Později se horlivě věnovala náboženské a charitativní činnosti. Jejím zpovědníkem byl proslulý Ignác z Loyoly. Je pravděpodobné, že Markéta měla určitou zásluhu na schválení Tovaryšstva Ježíšova papežem v roce 1540.

Při výběru Markétina druhého manžela tedy padla volba na Ottavia Farnese. Císař do Itálie poslal španělského granda dona Lopeho de Hurtado de Mendoza, aby byl jeho dceři k službám, ale především proto, aby ji připravil na budoucí sňatek.⁴⁹ Tentokrát však již Markéta nebyla poslušná dcera. Po děsivé zkušenosti z prvního manželství se rozhodnutí svého otce vzepřela. Ottavio byl o několik let mladší než ona. Princezně se nezamlouvala ani představa, že by se vdala za „nikoho“, za mladička bez titulu, bez panství, bez moci a doufala, že ze sňatku sejde. Nakonec se však přání svého otce podrobila. Svatební smlouva mezi císařem a papežem byla podepsána ve Vatikánu v říjnu roku 1538. Obřad se konal v listopadu v Sixtinské

⁴⁹ WEISSENSTEINER, Friedrich, *Dcery Habsburků na cizích trůnech*, 1. vydání, Praha 2001, str. 24.

kapli. Markéta svůj nesouhlasný postoj k sňatku dala výrazně najevo. Při předávání prstenu ani neřekla ano, čímž později mnohokrát argumentovala, když se snažila prohlásit sňatek za neplatný.⁵⁰

Už od počátku bylo zřejmé, že manželství nebude příliš harmonické. Markéta již před svatbou projevila své nesympatie k nastávajícímu manželovi a ani po svatbě se její postoj nezměnil. O svém manželovi tvrdila, že je ošklivý, malý, surový, špinavý, bez taktu a výchovy. Odmítala s Ottaviem trávit čas i sdílet manželské lože. Pro obě strany to byl skandál. Avšak po napomenutích od papeže i otce manželství nakonec bylo konzumováno. Přes všechnu nelibost se Markéta snažila s rodinou Farnese vycházet. Potěšený papež ve shodě s jejím císařským otcem Markétě a jejímu manželovi udělil vévodství Camerino a Penne.⁵¹ Markéta tak opět získala titul vévodkyně a postavení s tím spojené.

Situace mezi manželi se částečně zlepšila v průběhu čtyřicátých let. V roce 1541 po neúspěchu během řezenského sněmu se císař Karel V. rozhodl vést další válečnou výpravu do Alžíru proti korzárům, kteří neustále drancovali Středomoří. Před odjezdem na tažení se císař po pěti letech setkal v Luce se svou dcerou. Společný čas trávili rozhovory o osobní i politické situaci. Karel však do boje neodjížděl sám. K vojsku se připojil i Ottavio. Manželé se neviděli další dva roky. I když byla výprava do Afriky neúspěšná, Ottavio se vrátil v císařově doprovodu do Španělska, kde si získal věhlas jako statečný voják a dobrý velitel.⁵² S Markétou se střetli až v květnu roku 1543 v Pavii, tentokrát šlo o vřelé přijetí. Markéta hned na

⁵⁰ RACHFAHL, Felix, Margaretha von Parma, Statthalterin der Niederlande (1559 – 1567) – Primary source edition, Mnichov, Lipsko 1898, str. 14.

⁵¹ STEEN, Charles R., Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions, Brill 2013, str. 34.

⁵² TAMUSSINO, Ursula, Děti lásky, Slavní levobočci, Praha 1997, str. 78.

svého manžela začala nahlížet jinak. Už to nebyl nezralý mladíček beze jména a bez ambicí. Jakmile si získal věhlas a úctu, jeho žena se k němu hned chovala vřeleji. Následkem jejich sblížení Markéta otěhotněla. Papež byl natolik potěšen, že ji zahrnoval dary. V srpnu 1545 se Markétě po sedmi letech manželství narodila dvojčata, chlapci. Dostali jména Carlo a Alessandro na počest císaře a papeže. Malý Carlo však zemřel ve věku čtyř let. Alessandro se později zapsal do dějin jako vojevůdce a místodržitel v Nizozemí.

Mateřství Markétu změnilo. Již se plně cítila být členem rodiny Farnese a postavení její rodiny pro ni bylo velmi důležité. Společně s papežem se snažila o povznesení jejich rodu. Ještě téhož roku papež zamíchal s italskými knížectvími. Svému synovi Pier Luigimu lénem daroval vévodství Parma a Piacenza, Markéta s Ottaviem získali vévodství Castro a papež sám si ponechal Camerino a Nepi.⁵³ Pier Luigi byl však brzy zavražděn. Ottavio si nárokoval dědictví po svém otci a proti vůli císaře i papeže Julia III. po něm převzal vévodství parmské. Markéta se postavila na manželovu stranu a v červnu 1550 ho následovala do Parmy. Jelikož císař ani papež nechtěli tento zábor uznat, Ottavio se plánoval spojit s francouzským králem Jindřichem II. Po mnoha nesnázích mu nakonec bylo parmské vévodství potvrzeno.⁵⁴ Císař Karel V. však Ottaviovi odmítal svěřit i vévodství Piacenza.

V roce 1555 se Karel V. slavnostně v Bruselu vzdal vlády v Nizozemí a předal ji svému synovi Filipovi. O rok později abdikoval i na Španělsko. Filip II. se snažil vyřešit otázku Parmy a Piacenzy. Ještě téhož roku podepsal s Ottaviem dohodu, která rodině Farnese potvrdila držbu Parmy i Piacenzy s podmínkou, že

⁵³ BRANDI, Karl, Kaiser Karl V, Werden und Schicksal einer Persönlichkeit und eines Weltreiches, Mnichov 1937, str. 456.

⁵⁴ WEISSENSTEINER, Friedrich, Dcery Habsburků na cizích trůnech, 1. vydání, Praha 2001, str. 30.

španělská vojska budou v Piacenze přítomna. Filip na oplátku trval na tom, že Markétin syn Alessandro bude odvezen k Filipovu dvoru a vychováván společně s donem Carlosem, Filipovým synem. Filip slíbil, že Alessandrovi sjedná velmi výhodný sňatek. Markéty se nikdo neptal, zda je ochotna poslat syna ke dvoru a odloučit se od něj. Musela poslechnout a osobně Alessandra doprovodit do Bruselu, kde se měl připojit k Filipovi.⁵⁵

Markéta se synem tedy odcestovala do Nizozemí. Filip poznal, že jeho nevlastní sestra je kultivovaná a vzdělaná žena oddaná své rodině. I Alessandro na krále udělal dobrý dojem. Markéta se zúčastnila Filipovi cesty do Anglie, kde se snažil sjednat spojení proti Francii. V červnu 1557 se vrátila do Itálie a usadila se v Piacenze. Její život se výrazně změnil po smrti jejího otce v září následujícího roku a jeho sestry Marie Uherské⁵⁶ o necelý měsíc později.

⁵⁵ STEEN, Charles R., *Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions*, Brill 2013, str. 46.

⁵⁶ Regentka Nizozemí 1531 – 1555.

V. MÍSTODRŽITELKA NIZOZEMÍ

Smrt otce se Markéty velmi dotkla a nervově se zhroutila. Filip se stal pánem habsburských zemí, bohužel byl úplně jiný než jeho otec, zvláště ve vztahu k Nizozemí. Byl příliš chladný, uzavřený a hlavně byl pro obyvatele Provincií jen cizincem bez vztahu k nim, prostě „Španěl“. Svě nejbohatší državy využíval pouze jako pokladnici pro financování své politiky. Po své říši necestoval, vládl od stolu. Císař svého syna prosil, aby se postaral o svou nevlastní sestru. V jednom ze svých dopisů psal: „Věnujte stálou péči mé dceři a jejím dětem a s ohledem na ně také vévodovi Ottaviovi. Byla vždy velice poslušná, když měla plnit mou vůli, proto ji musíme věnovat přízeň, podporovat a chránit ji a její děti.“⁵⁷

Již následujícího roku byl zpečetěn mír mezi Habsburky a rodem Valois v Cateau- Cambresis, který definitivně ukončil války o burgundské dědictví a území v Itálii. Kromě územního vyrovnání a sňatku Filipa II. s francouzskou princeznou Alžbětou mírová dohoda znamenala obnovení vlády Emanuela Philiberta Savojského⁵⁸ v jeho italských zemích. Místo regenta Nizozemí se uvolnilo a Filip tedy musel vybrat nového. Jako místodržitele potřeboval osobu, která by pouze tlumočila a plnila jeho přání a rozkazy. Cílem jeho politiky bylo rozšířit habsburské državy, bojovat s bezvěrci, bránit a prosazovat katolickou víru. Jeho volba padla právě na Markétu, protože ji již dříve doporučil císař a Filip se snažil udržet ji i celou její rodinou pod jeho dohledem. Mimoto Markéta se v Nizozemí narodila. Myslel, že tím spíše ji obyvatelé Nizozemí přijmou jako svou rodačku. Jeho volba se však nedočkala ohlasu, ve který doufal. Nizozemské stavy si spíše za místodržitelku přály Filipovu sestřenicí Kristinu Lotrinskou, která byla se situací v Provinciích obeznámena velmi dobře. Vévodkyně z Parmy splnila své dynastické povinnosti a v

⁵⁷ TAMUSSINO, Ursula, Děti lásky, Slavní levobočci, Praha 1997, str. 87.

⁵⁸ Regent Nizozemí 1555 – 1559.

Itálii už ji nic nedrželo, takže bratrovu nabídku přijala v naději, že zvýší prestiž rodiny Farnese a především svého syna, pro kterého chtěla získat maximum.

Na konci června se tak Markéta vydala na cestu do Nizozemí. V Gentu na ní čekal král a 7. srpna byla Markéta představena stavům. Filip chtěl mít sestru pod kontrolou. Proto jí jako rádce určil Antoine Perrenota de Granvelle, biskupa z Arrasu a budoucího kardinála, který byl Filipovým neochvějným stoupencem. Navíc jí byl k nové funkci přidělen roční příjem 7 000 zlatých, což byla polovina příjmu Marie Uherské. Jelikož neměla podporu aristokracie, která ji tolerovala, avšak kvůli jejímu původu nikdy nepřijala⁵⁹, Filip doufal, že v ní bude mít tichého společníka, zprostředkovatele míru, který nebude klást odpor jeho rozkazům.

Markéta se svého úkolu chopila velmi horlivě a v počátcích jejího místodržitelství se jí dařilo vyvarovat se sporů. V této době ještě nešlo o spory v náboženských otázkách, přestože inkvizice byla velmi tvrdá. Šlechtické elity chtěly hlavně zachovat svá privilegia. Situace se zhoršovala hlavně kvůli neochotě Filipa stáhnout španělská vojska z Nizozemí. Sama regentka na něj naléhala, aby žoldnéře stáhl. Filip žádosti vyhověl až v lednu 1561.

Další vlna bouří se zvedla kvůli Filipovým plánům na nové uspořádání diecézí, kdy ze čtyř stávajících mělo vzniknout čtrnáct nových.⁶⁰ Tímto krokem chtěl posílit moc inkvizice. Protestantští zástupci se báli pronásledování a rozšíření práv koruny v náboženských záležitostech. Proto brabantské stavy za veliké podpory Viléma Oranžského vydaly protestní spis a vyslaly poselstvo k španělskému dvoru. Vůdcové opozice jasně dali najevo, že pokud jim nebude vyhověno, nebudou se účastnit zasedání Státní rady. Největší vina za vzniklé problémy byla dávana kardinálovi Granvellovi, kvůli jeho slepé podpoře koruny. Nizozemci v něm viděli tyrana, ale už neviděli, že je pouze výkonným nástrojem. Granvella sice odmítal

⁵⁹ STEEN, Charles R., *Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions*, Brill 2013, str. 74.

⁶⁰ PARKER, Geoffrey, *Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce*, Praha 1998, str. 98.

rozšíření moci stavů, avšak byl si vědom nutnosti opatrného postupu v Provinciích. V tuto dobu ještě regentka stála na jeho straně. Ve svém dopise bratrovi ho ujišťovala svou starostlivostí a dobrými úmysly stavů k osobě krále, neboť si stěžovaly pouze na královu nedůvěru v ně. Brání kardinála, který využíval všechny dostupné prostředky k udržení královské moci. Jednal velmi opatrně, s nejlepšími úmysly a nikdy nezneužil svou moc pro zbytečné persekuce. Avšak Markétě se nedařilo přesvědčit zástupce reformace, že nový pořádek diecézí má být zaveden pouze pro udržení pořádku, nikoliv pro utužení inkvizice.⁶¹ Navíc se stavy bály opětovného povolání španělských žoldnéřů. Markéta se snažila o smířlivější postoj a doporučila Filipovi, aby ze svých plánů odstoupil. Zástupci stavů viděli, že se místodržitelka snaží jít cestou kompromisu, Filipa naopak znepokojovala její nedostatečná podpora králových potažmo Granvellových plánů a hlavně to, že projevila vlastní iniciativu a měla vlastní názor. O něco takového nestál. Problém rozšíření diecézí byl vyřešen až v roce 1564, kdy král byl nucen ustoupit ze svých požadavků a uznat požadavky opozice.

Nyní už se všechnen odpor soustředil výhradně proti kardinálovi, který ztratil i podporu regentky. Důvodem ochlazení vztahu Markéty a kardinála byl plánovaný sňatek jejího syna Alessandra. Když Filip II. přejímal výchovu malého Alessandra, slíbil Markétě, že mu sjedná výhodný sňatek. Nejprve se tedy rozhlížel ve své vlastní rodině. Doufal, že by se ženou mladého prince mohla stát některá z dcer jeho strýce Ferdinanda. Z tohoto plánu nakonec z rozhodnutí císaře sešlo. Markéta podezírala právě kardinála ze zmaření těchto plánů. Další kandidátkou byla dcera hraběte z Ferrary.⁶² Nakonec Filip vybral Alessandrovi manželku z portugalského

⁶¹ Correspondance de Marguerite d'Autriche, duchesse de Parme, avec Philippe II: suivie des interrogatoires du comte d'Egmont et de quelques autres reces. Lettre II Marguerite au roi 1562, str. 3-6.

⁶² RACHFAHL, Felix, Margaretha von Parma, Statthalterin der Niederlande (1559 – 1567) – Primary source edition, Mnichov, Lipsko 1898, str. 121.

královského rodu Marii. Svatba se konala na podzim roku 1565 a Markéta rozhodně nešetřila na oslavách, které trvaly celých osm dní. Takové rozhazování státních peněz ještě více pobouřilo stavy.

Pro Markétu bylo postavení své rodiny na prvním místě, proto od této chvíle již kardinálovi nedůvěřovala a sama bratrovi doporučila, aby Granvelli odvolal z funkce a povolal ho zpět do Španělska. Své doporučení zdůvodnila tím, že by to upokojilo vzbouřené stavy. Po dlouhém váhání Filip na počátku roku 1564 vyzval kardinála, aby se stáhl z politického dění a odjel z Provincíí. Pro tak loajálního člověka to byla tvrdá rána.

Po odvolání kardinála z funkce se vůdcové opozice opět vrátili do politického dění a přednesli své staré politické a náboženské požadavky. Markéta s nimi sympatizovala. Bylo rozhodnuto o vyslání hraběte d'Egmonta do Španělska, aby tam osobně přednesl jejich požadavky. Filip II. byl velmi milý a sliboval vše urovnat. Jakmile se však d'Egmont vrátil do Nizozemí, Markéta obdržela rozkazy od bratra neuhýbat z dosavadní absolutistické politiky. Plané sliby pobouřily i zástupce katolíků. Rozhořčení zástupci obou náboženství se tak spojili do tzv. Svazu dohody. Sepsali petici požadující vyslání delegace ke králi, aby uznal omezení moci inkvizice a posílení moci stavů na úkor královny. Petice byla regentce předána 5. dubna 1566 v bruselském zámku a právě z toho setkání pochází označení gueux (gézové, žebráci). Regentka se zalekla davu a její rádce hrabě Berlaymont jí řekl, že se těch žebráků nemusí bát.⁶³ Vzbouřenci přijali hanlivé označení za své. Filip byl však ve věcech víry a královské moci neústupný. V létě vypuklo ve Flandrech obrazoborecké povstání. Markéta radila potrestat pouze vůdce a ostatním projevit milosrdenství. Král byl však přesvědčen o nutnosti tvrdě zasáhnout plnou vojenskou silou.⁶⁴ Proto

⁶³ FRUIN, Robert, *The siege and relief of Leyden in 1574*, New York 1927, str. 156.

⁶⁴ WEISSENSTEINER, Friedrich, *Dcery Habsburků na cizích trůnech*, 1. vydání, Praha 2001, str. 39.

v květnu 1567 vyslal španělské vojsko na pochod do Nizozemí v čele s obávaným Fernandem Alvarezem de Toledo, vévodou z Alby.

Po třech měsících se vojsko dostalo do Nizozemí. Vévoda od krále obdržel pravomoci, které značně omezovaly regentčiny možnosti. Vévoda z Alby okamžitě začal stíhat protestantské vůdce. Vilém Oranžský stačil uprchnout, ale d'Egmont a Hoorn byli zatčeni a v červnu 1568 popraveni. Markéta byla zklamaná a její zdraví podlomené. Proto se po osmi letech v úřadu rozhodla z funkce odejít a na konci prosince 1567 se vydala na cestu zpět do Itálie. Deputace generálních stavů se ji snažila odradit od odjezdu, ale neúspěšně.

Do Provincii se vrátila ještě jednou v roce 1580, kdy byl místodržitelem její syn Alessandro. Filip Markétu žádal, aby mu byla nápomocná radou. Ovšem mezi ní a jejím synem vládly neshody. Alessandro byl velmi ctižádostivý a nechtěl si nechat radit od matky. Filip rozhodl v Alessandrův prospěch, ale žádal přítomnost vévodkyně z Parmy jako symbol smíření. Markéta odmítla a v roce 1583 se vydala zpět.

Markéta Parmská zemřela ve věku 63 let stranou politického dění a podle přání byla pohřbena v benediktinském kostele San Sisto v Piacenze.

Osobnost vévodkyně z Parmy byla obětí své doby. Velmi nadaná a přívětivá žena, která byla nejprve využívána svým otcem a poté bratrem, bez možnosti ukázat svůj obrovský potenciál. Byla ženou, která si dokázala získat srdce a sympatie svých nepřátel a činit kompromisy.

VI. PŮVOD A MLÁDÍ DONA JUANA

Don Juan se narodil ze spojení císaře Karla V. s Barbarou Blombergovou (Plumbergovou). Karel V. na jaře roku 1546 přicestoval do bavorského Řezna, aby zde vyjednal podmínky bavorsko-habsburského spojení do připravované Šmalkaldské války. Karel V. se v Říši těšil dobré pověsti. Sympatie svých poddaných si dokázal získat svým příjemným vystupováním a osobním šarmem. Císař v té době byl již několik let vdovcem, bylo mu čtyřicet šest let. Dosud neprovdaná Barbara pocházela z vážené řezenské měšťanské rodiny. Byla nejstarším přeživším dítětem. Měla ještě tři mladší sourozence.⁶⁵ Barbara se svými blond vlasy a modrýma očima byla ideálem ženy své doby. V době setkání s císařem jí bylo osmnáct let. Přestože se většina historiků shoduje v názoru, že matkou dona Juana byla Barbara Blombergová, objevují se i názory, že tomu tak není. Kardinál de la Cueva zaznamenal, že jeho matkou velmi pravděpodobně nebyla Barbara. Uvádí, že jeho matkou byla bavorská princezna, kterou bohužel nejmenuje. Mohl mít na mysli Matyldu Bavorskou, dceru Viléma IV., která ještě ve svých pětadvaceti letech nebyla vdaná, ani nevstoupila do kláštera. Tuto informaci měl získat od samotné španělské infantky Isabely Kláry Evženie, nejoblíbenější dcery Filipa II.⁶⁶ Sám Filip II. o Barbaře vždy mluvil jako o matce svého bratra. Karel V. těsně před smrtí zaopatřil matku svého syna roční apanáží ve výši dvou set florinů. Barbara se po narození syna provdala za člena císařského dvora Jeroma Pyramuse Kegela, který byl jmenován komisařem v Bruselu. Porodila mu dva syny.⁶⁷

Datum jakož i místo narození Dona Juana jsou sporné. Pravděpodobně chlapec spatřil světlo světa 27. února 1547 v Řeznu a byl pokřtěn jménem Jeronimo. Jak bylo zvykem, dítě bylo matce odebráno těsně po narození a svěřeno do cizí péče.

⁶⁵ PANZER, Marita A., *Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards*, Řezno 2004, str. 10.

⁶⁶ STRADA, Famiano, STAPYLTON, Robert, *De bello Belgico: The history of teh Low-Countrey Wales*, Book 10, Londýn, 1650, str. 24.

⁶⁷ PETRIE, Charles, *Don John of Austria*, Londýn 1967, str. 20.

Karel V. svého syna nezapřel, uznal ho za svého. Nicméně jeho totožnost držel v tajnosti až do své smrti, kdy o jeho původu informoval svého syna Filipa II. Ani vychovatelé malého chlapce nevěděli, že se jedná o císařova syna. Jedním z mála, kteří znali chlapcovu identitu, byl Luis Quijada. Luis Quijada pocházel se staré kastilské šlechty, byl vicekomořím Karla V. a jedním z jeho nejbližších přátel. Právě jemu byl svěřen úkol zajistit Jeronimovu výchovu.

Chlapec byl tedy svěřen do péče dvorního houslisty Franze Massyho a jeho ženy Anny de Medina, kterým byl jeho původ též utajen. S nimi čtyřletý Jeronimo odcestoval do Leganes, které leželo na cestě mezi Madridem a Toledem. Franz Massy i jeho žena museli podepsat dokument, ve kterém stvrzovali, že „se postarají o výchovu a vzdělání syna císařského komořího seňora Adriana Dubois, budou o něj pečovat jako o vlastní dítě a nikomu neprozradí jeho identitu. Na výchovu chlapce Franz Massy dostal padesát dukátů ročně.“⁶⁸ Malý Jeronimo měl ve svém okolí hlavně rolníky a navštěvoval malou venkovskou školu. Kvůli nedostatku péče byla jeho výchova a vzdělání velmi zanedbané. Chlapec neuměl nic jiného než běhat a střílet šípy na ptáky. Jediným jeho vzděláváním byly hodiny náboženství kostelníka Francisaca Fernandezze.⁶⁹ Mezitím Franz Massy zemřel a výchovu převzala jeho žena. Když se Luis Quijada dozvěděl o žalostném stavu chlapcovy vzdělání, rozhodl se jednat a najít mu umístění odpovídající jeho původu. Po čtyřech letech strávených v Leganes byl Jeronimo převezen roku 1554 do města Villagarcia de Campos, kde následující léta strávil v domácnosti Luise Quijady a jeho manželky Magdaleny de Ulloa Toledo, která patřila mezi nejstarší šlechtu země.⁷⁰

Jelikož seňor Quijada byl po většinu svého času zaměstnán službou císaři,

⁶⁸ PANZER, Marita A., *Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards*, Řezno 2004, str. 21.

⁶⁹ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarette Smith, *The story of Don John of Austria*, New York 1912, str. 8.

⁷⁰ HAVEMANN, Wilhelm Juan, *Das Leben des Don Juan d'Austria*, Perthes 1865, str. 11.

malého chlapce měla na starosti doña Magdalena, které bylo v době jeho příjezdu dvacet devět let. Quijada věděl o chlapcově původu a napsal své ženě, že je to syn jeho dobrého přítele, jehož jméno musí zůstat utajeno, a že doufá, že se o něj náležitě postará.⁷¹ Už tradičně se počítalo s jeho budoucí kariérou jako duchovního. Doña Magdalena Jeronimovi věnovala veškerou pozornost a mateřskou lásku, neboť sama vlastní děti neměla. Jelikož obyvatelé Villagarcii neznali chlapcovu totožnost, velmi rychle se začaly objevovat spekulace a kolovat řeči, že malý Jeronimo je vlastně synem dona Quijady. Ani taková nařčení nezmenšila něhu, se kterou se doña Magdalena o chlapce starala.⁷² Až ve Villagarcii se Jeronimo naučil řádně číst a psát, cvičil se v jazycích i jízdě na koni. Doña Magdalena svému muži pravidelně psala dopisy, v nichž ho informovala o chlapcově výuce a dospívání. V jednom svém dopisu píše, že „chlapec se těší dobrému zdraví a dospívá přiměřeně svému věku. S výukou se potýká s obtížemi a činí tak s velkou nelibostí. Učí se také francouzsky, ale nejraději jezdí na koni se sedlem i bez něho.“⁷³ Brzy se u něj projevil veliký zájem o vojenské záležitosti. Léta strávená ve Villagarcii byla pro chlapce radostným obdobím jeho života. Svou náhradní matku si velmi zamiloval a jejich vztah zůstal po celý život velmi vřelý. Mezitím se zdravotní stav Karla V. rapidně zhoršoval, k čemuž přispěly i jeho politické neúspěchy v boji s reformací. Psychicky i fyzicky zlomený se rozhodl abdikovat a strávit zbývající léta v ústraní v klášteře San Yuste. Jako člen císařova nejbližšího okolí byl don Quijada povolán odjet do San Yuste spolu s císařem. Karel V. toužil poznat svého syna. Proto dona Quijadu poslal zpět do Villagarcii s úkolem přivést svou ženu i s Jeronimem k císařovu malému dvoru.⁷⁴ Pro jeho rodinu bylo zařízeno ubytování v nedaleké vesnici Cuacos. Císař svého syna

⁷¹ HOCKOVÁ, Marie, Juan de Austria, diplomová práce, Praha 2001, str. 7.

⁷² HAVEMANN, Wilhelm Juan, Das Leben des Don Juan d'Austria, Perthes 1865, str. 11.

⁷³ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarette Smith, The story of Don John of Austria, New York 1912, str. 29.

⁷⁴ HAVEMANN, Wilhelm Juan, Das Leben des Don Juan d'Austria, Perthes 1865, str. 14.

viděl zblízka pouze jedenkrát. V září roku 1558 životem unavený Karel V. zemřel, aniž by svému nemanželskému synovi objasnil jeho identitu.

V době císařovi smrti se jeho syn Filip II. právě nacházel ve Flandrech a bylo nutné vyčkat na jeho příjezd. Mezitím již kolující řeči o malém chlapci donutily regentku princeznu Juanu se o něj více zajímat. Skrze státního sekretáře Juana Vázguezze regentka poslala dopis donu Quijadovi, v němž se tázala, co je pravdy na tom, že chlapec je císařovým levobočným synem. Quijada vázaný slibem mlčenlivosti až do příjezdu Filipa II. musel odpovědět, že chlapec je synem jeho dobrého přítele a není žádný důvod domnívat se, že tím přítelem byl právě císař, neboť se v císařově závěti ani dodatku nenašla jediná zmínka.⁷⁵ Nicméně Karel V. se rozhodl zajistit jeho budoucnost v dodatku své závěti, kterou nechal sepsat 6. června 1564 v Bruselu. V dodatku bylo napsáno: „Kromě toho co obsahuje má poslední vůle, říkám a prohlašuji, že když jsem byl v Německu, již ovdovělý, měl jsem se svobodnou ženou syna, pojmenovaného Jeronimo. Mým záměrem bylo a je, z mnoha důvodů, které mě vedou k tomuto rozhodnutí, aby byl veden a ze své svobodné vůle si osvojit zvyky církevní komunity, pokud tak sám chce, bez žádného nátlaku. Pokud tomu tak nechce a raději by žil světský život, budiž mu to dopřáno.“⁷⁶ V dodatku byly dále stanoveny podmínky jeho apanáže, pokud se rozhodne pro světský život. Chlapci mělo být zajištěno území v království Neapolském a roční renta 20 000 - 30 000 dukátů, podle úvahy jeho syna Filipa. Toto dědictví mělo být dále dopřáno i jeho následníkům a dědicům.⁷⁷ Ani popírající dopisy dona Quijady neutišily regentčinu zvědavost. Zatímco don Quijada jel za novým králem, princezna Juana pozvala doňu Magdalenu s Jeronimem, aby se zúčastnily autodafé ve Valladolidu.

⁷⁵ PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967, str.37.

⁷⁶ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarette Smith, The story of Don John of Austria, New York 1912, str.67.

⁷⁷ PANZER, Marita A., Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards, Řezno 2004, str. 33.

Během osobního setkání na valladolidském náměstí regentka chlapce vřele objala a políbila.⁷⁸ Oba je požádala, aby ji doprovodili do paláce. Přítomnost chlapce, které všichni znali jen z povídaček, vyvolala veliký rozruch. Ještě týž den večer se však Jeronimo s doňou Magdalenou vrátili zpět do Villagarcii.

Na počátku září roku 1559 se Filip II. vrátil z Nizozemí do Španělska a začalo se plánovat setkání s jeho nevlastním bratrem. Jako místo setkání byl určen klášter San Pedro de la Espina. Zde se také 28. září poprvé setkali. Filip II. svého bratra přijal velmi vřele a začlenil ho do královské rodiny. Jeronimo přijal jméno Juan a byly mu uděleny královské výsady i vlastní dům. Dvanáctiletý Juan byl nadále vychováván jako infant s několika výjimkami. Nebyl oslovován jako Jeho Výsost jako ostatní princové, nýbrž Jeho Excelence a při mších nesměl sedět na tribuně určené královské rodině.⁷⁹ U dvora si Juan rychle našel přátele a společníky. Filipův syn don Carlos byl o pouhé dva roky starší než jeho nevlastní strýc a velmi rychle si svého nového příbuzného oblíbil a trávil s ním hodně času. Společně také studovali na univerzitě v Alcalá, kde jim dělal společnost i Alessandro Farnese, syn Markéty Parmské, nemanželské dcery Karla V. Juan na univerzitě zůstal až do svých osmnácti let. Všichni tři princové také měli tu čest v Alcázaru přivítat Alžbětu z Valois, která se měla stát Filipovou třetí ženou.

Král Filip měl ke svému nevlastnímu bratrovi velmi vřelý vztah. Byl mužem, který byl mnohým pánům vzorem. Hezký, šarmantní a statečný princ byl nejednou označen za posledního rytíře Evropy. Bohužel následník trůnu don Carlos byl jeho opakem. Následkem blízkého příbuzenství svých rodičů byl tělesně deformovaný, psychicky labilní, vzteklý až agresivní. Často se nacházel ve stínu svého oslňujícího strýce. Don Carlos požadoval více uznání a moci spojené s jeho postavením

⁷⁸ HAVEMANN, Wilhelm Juan, *Das Leben des Don Juan d'Austria*, Perthes 1865, str. 21.

⁷⁹ HOCKOVÁ, Marie, *Juan de Austria*, diplomová práce, Praha 2001, str. 9.

následníka trůnu. Naléhal na svého otce, aby byl poslán do Nizozemí, kde se zvedala vlna nepokojů. Filip jeho požadavek odmítl a do Nizozemí poslal proslulého vévodu z Alby.⁸⁰ V roce 1562 utrpěl vážné zranění hlavy při pádu ze schodů. Od té doby se jeho psychický stav jen zhoršoval. Přestože byl roku 1564 jmenován členem Státní rady, jeho rozhořčení k otci se stále stupňovalo. O rok později byl členem Rady jmenován také don Juan.

Juan toužil po dobrodružství a snil o válečných vítězstvích. Filip II. ho nabádal k církevní dráze, dokonce pro něj zažádal o kardinálský klobouk. Juan trval na svém. Poté co se dozvěděl, že Turci roku 1565 napadli Maltu, žádal o povolení připojit se k flotile vyslané jí na pomoc. Filip jeho prosbu odmítl a Juan se rozhodl k loďstvu utéct. Cestou do Barcelony však onemocněl malarickou horečkou a flotila odplula bez něj. Bez odporu se pak vrátil ke dvoru.⁸¹ O dva roky později se i don Carlos chystal uprchnout do Nizozemí. Juan jeho plán vyradil Filipovi, který se rozhodl Carlose zatknout. Jako místo jeho domácího vězení byla vybrána věž v Alcázar.⁸² O rok později don Carlos zemřel. Po jeho smrti se vynořilo mnoho domněnek, zda šlo o přirozenou smrt.

⁸⁰ KAMEN, Henry, Philip of Spain, Yale University Press 1999, str. 120.

⁸¹ PARKER, Geoffrey, Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce, Praha 1998, str. 94.

⁸² PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967, str. 50.

VII. VOJENSKÁ KARIÉRA DONA JUANA

I po roce 1492, kdy byla reconquista na Pyrenejském poloostrově ukončena dobytím Granady, zde stále zůstávalo početné arabské obyvatelstvo. Muslimskému osazenstvu bylo dovoleno zůstat ve svých domovech pod podmínkou konverze ke katolické víře. Od Ferdinanda Aragonského byly vydávány dekrety omezující Araby v nošení tradičních oděvů, zvyčích apod. Cílem byla asimilace s křesťanskou populací. Maurové, kteří přijali křest, byli nazýváni Morisky. I přes přijetí křtu si však tato menšina ponechávala některé tradice, nebo tajně vyznávala svou starou víru. Nejtvrdší stíhání Morisků propuklo právě za vlády Filipa II., který byl zapřísáhnutým katolíkem. Moriskové byli tvrdě stíháni jak inkvizicí, tak královskými dekrety. Filip II. se obával vzrůstající muslimské hrozby ze severní Afriky. Proto vydal nařízení, která jejich svobodu omezovala. Už v roce 1560 bylo Moriskům zakázáno vlastnit černé otroky. Později jim bylo zakázáno nosit střelnou zbraň bez náležité licence. Byly jim zakázány tradiční písně a tance, sňatky se musely konat veřejně podle křesťanského rituálu a jejich domy musely být v den konání obřadu otevřené veřejnosti, aby se mohla přesvědčit, že se tajně neodehrávají tajné rituály.⁸³ Cílem všech těchto dekretů bylo sjednotit obyvatelstvo, eliminovat rušivé elementy nejednoty. Neustále vzrůstal strach z Maurů, se kterými sympatizovali i Berbeři či Turci. Situace se dále vyostřila na jaře roku 1567, kdy Filip II. po poradě s klérem a hlavně na radu kardinála arcibiskupa z Granady vyhlásil další obsáhlý edikt eliminující svobody maurského obyvatelstva v Granadě. Moriskům bylo zakázáno číst, psát a mluvit arabsky, nosit tradiční oděvy, které museli vyměnit za oděvy podle kastilských zvyků. Dále již nesměli slavit pátky nebo se účastnit ceremonií či rituálů s tím spojených. Museli přestat používat maurská jména a příjmení a ženy musely

⁸³ PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967, str. 85.

chodit s odhalenou tváří. Stejně tak jejich lázně měly být podle příkazu zbořeny, aby nebyly využívány k nemravným účelům.⁸⁴

Nespokojení Moriskové vypravili ke králi delegaci s požadavkem, aby tento dekret stáhl. Jejich prosba zůstala nevyslyšena a Moriskové se začali bouřit. Vzpouřila se vesnice Cádiz v pohoří Alpujarras. Vojáci byli do jednoho pobiti v postelích.⁸⁵ Povstání se rychle začalo šířit. Povstalci ničili domy, kostely a další křesťanské památky. Do čela vzbouřenců se postavil Farax Aben Farax stíhaný inkvizicí a Fernando de Córdoba Aben Humeya. Vtrhli do Granady a zamířili do maurské čtvrti Albaicín. Ve jménu proroka Mohameda burcovali obyvatele města, aby se přidali k povstání. Nicméně bez většího úspěchu.

Jakmile se o povstání dozvěděl don Juan, prosil Filipa II., aby se mohl připojit k bojům. Don Juan prozatím nedostal příležitost předvést své vojenské schopnosti a svou odvahu. Již v roce 1568 byl jmenován generálním kapitánem středomořské flotily. Teprve jedenadvacetiletému veliteli byl přidělen sbor poradců ze zkušených vojáků a námořníků. Proto byl z Říma povolán don Luis de Requesens y Zuñiga, který byl jmenován viceadmirálem flotily. Dalším zkušeným námořníkem, hrdinou mnohých bitev, byl don Alvaro de Bazán y Guzmán, první markýz Santa Cruz, který své kvality prokázal v bitvě u Lepanta. Roku 1569 byl Juan jmenován i vrchním velitelem sil v Granadě. Na svém postu vystřídal markýze Mondéjara, který již v prvním roce povstání slavil úspěchy. Povstalci v méně než prvních šesti dnech pobili více jak 3 000 křesťanů bez ohledu na věk či pohlaví.⁸⁶ Reakce královských vojsk byla rychlá a efektivní. Do března následujícího roku byla znovudobytá

⁸⁴ ZAGORIN, Perez, *Rebels and Rulers, 1500 – 1660*, vol. II, Provincial Rebellion, New York 1982, str. 14.

⁸⁵ CARR, Matthew, *Blood and Faith: The purging of Muslim Spain*, New York 2009, str. 142.

⁸⁶ Tamtéž str. 143.

vzbouřenecká území. Nastala otázka, jak naložit se vzbouřenci. Byla schválena deportace Morisků. S tímto postupem markýz Mondejar nesouhlasil a byl ze svého postu odvolán. Jeho místo zaujal don Juan.⁸⁷ Bylo pochopitelné, že kvůli Juanovu mládí, nezkušenosti a horlivosti byla ustanovena zvláštní Rada války, která byla jeho poradním sborem. Jedním ze členů Rady byl i Quijada. Prvním velkým úspěchem dona Juana byla vítězná bitva roku 1570 u města Galera. Křesťanské vojsko povraždilo na 2 500 obyvatel, město vydrancovalo a zbořilo.⁸⁸ Španělské tažení pokračovalo k městu Seron. Následující katastrofa poškodila reputaci, kterou si Španělé vydobyli u Galery. Během boje vojsko začalo ustupovat a prchat. Zde se projevila odvaha a nadšení dona Juana, který povzbuzoval své muže k boji a stál po jejich boku. Sám Juan byl v boji raněn výstřelem z muškety. Jeho dobrý přítel Quijada už tolik štěstí neměl. Podlehł kulce, která ho zasáhla do podpaží.⁸⁹ V říjnu již bylo povstání definitivně potlačeno. Začaly popravy a násilné deportace vzbouřenců. Moriskové byli vyhnáni do vnitrozemí, rozptýleni po celé Kastílii. Přibližně 50 000 Morisků bylo najednou bez domova.⁹⁰

Již během povstání se začalo rýsovat nové nebezpečí, tentokrát ze strany Osmanské říše. Po dobytí Konstantinopole v roce 1453 pokračovala turecká expanze, jak do vnitrozemí, tak i ve Středozezemním moři. Roku 1522 Osmané obsadili strategický ostrov Rhodos a roku 1529 turecké vojsko poprvé oblehlo Vídeň. Další expanze ve Středozezemí směřovala na Maltu, kterou se roku 1565 pokusil připojit k říši Sulejman II. Velmistr žádal španělského krále o pomoc. Filip II. obranou Malty pověřil Garcíu de Toledo. Jak již bylo zmíněno, don Juan se toužil podílet na této akci, ale bylo mu v tom zabráněno. I když obrana Malty byla úspěšná, Osmané

⁸⁷ PARKER, Geoffrey, Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce, Praha 1998, str. 106.

⁸⁸ KAMEN, Henry, Philip of Spain, Yale University Press 1999, str. 130.

⁸⁹ PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967, str. 101.

⁹⁰ PANZER, Marita A., Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards, Řezno 2004, str. 79.

plánovali další útoky. Jejich novým cílem se stal Kypr, který byl pod benátskou správou. Vzhledem ke stavu osmanské vojska bylo jasné, že sami Benátčané se neubrání. Začalo se plánovat vytvoření společenství, které by turecký postup zastavilo. Nově zvolený papež Pius V. tedy přichází s plánem na vytvoření Svaté Ligy.

Pius V., civilním jménem Michele Ghislieri, byl kolegiem zvolen 7. ledna 1566. Nový papež byl velmi zbožný muž a brzy začal vydávat zákony, které měly z Říma znovu udělat mravní vzor celého křesťanstva. Svůj pokus o návrat morálky začal vyhnáním prostitutek z města, což vyvolalo pobouření některých vrstev. Proto bylo několika konkubínám dovoleno zůstat pod podmínkou, že nepřekročí vytyčené hranice pro ně určené. Za porušení měly být zbičovány a vyhnány.⁹¹ Dále odsoudil simonii, rouhání a konkubinát. Nejvíce úsilí však věnoval boji proti turecké hrozbě.

Roku 1570 Osmané vypověděli Benátkám válku s úmyslem zabrat Kypr. Benátčané odmítli bojovat sami a rychle začali shánět spojence. Mezitím už se na Kypru vylodily první turecké jednotky, aby prozkoumaly pobřeží. Podařilo se jim obsadit několik pevností u pobřeží a postupovaly dále. Brzy zabraly i hlavní město Nikósii. Jedinou pevností, kterou Benátky stále držely, byla Famagusta.⁹² Benátčané se o pomoc obrátili k papeži, který neváhal vyzvat ostatní křesťanské vládcy ke křížáci proti bezvěrcům. Papežovým záměrem bylo vytvořit pevně konstituovanou ligu, nikoliv jen provizorní krátkodobou alianci. Nejnáléhavější výzva směřovala španělskému králi. Filip II. se obával spojenectví s Republikou sv. Marka, kvůli její nestálosti a neupřímnosti, neboť se snažila uzavřít separátní mír s Vysokou Portou. Navíc byl Filip stále zaměstnáván problémy v Nizozemí a v Granadě. Avšak jako vzor křesťanského panovníka nakonec na výzvu reagoval.

⁹¹ MENDHAM, Joseph, The life and pontificate of Saint Pius V.:Subjoined is a reimpression of a historic deduction of the episcopal oath of allegiance of the pope, in the church of Rome, Duncan 1832, str. 30.

⁹² PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967, str. 124.

Do Ligy se tedy zapojilo Španělsko, Serenissima a papež. Jednání probíhala více než rok, než byly dohodnuty podmínky o poskytování lodí, vojáků a financí. Nejpalčivějším problémem byla otázka, kdo se postaví do čela flotily. Každý měl svého favorita, kterého se snažil prosadit. Papež se snažil najít kompromis a jako velitele navrhoval Marcantonio Colonna, který jako konstábl Neapolska byl vazalem španělského krále. Jelikož Filip II. měl Lize poskytnout nejvíce prostředků, podařilo se mu prosadit dona Juana do funkce vrchního generála. Smlouva byla ratifikována 20. května 1571 a o pět dní později byla slavnostně vyhlášena v bazilice sv. Petra v Římě. Svatá liga byla ustanovena jako foedus perpetuum a to nejen proti Osmanům, ale i proti Alžírsku, Tunisku a Tripolsku. Každý člen měl ročně poskytnout 200 galér, 100 dalších válečných plavidel, 50 000 vojáků a 4 500 příslušníků lehké kavalérie. Náklady vzniklé udržováním Ligy byly rozděleny na šest částí. Tři šestiny platili Španělé, dvě třetiny Benátky a jednu třetinu papež. Členům bylo zakázáno vyjednávat separátní mír s nepřítelem, aniž by to konzultovali s ostatními.⁹³

Juanovi byl svěřen velmi těžký a důležitý úkol. V pouhých třidvaceti letech velel obrovské křesťanské flotile, na jejímž úspěchu závisela budoucnost Středozeří. Jako místo pro shromáždění flotily byl vybrán přístav v Messině. První se svými jednotkami dorazili generálové Colonna a Veniero, později se přidali i jednotky Španělů. Lize se podařilo shromáždit přibližně 300 válečných plavidel s 80 000 bojovníky. Odjezd byl stanoven na 16. září. Před vyplutím byla flotila rozdělena na čtyři eskadry. První eskadra (54 galér) byla pod velením Andrea Doria, druhá (64 galér) pod velením dona Juana, třetí (53 galér) velel Agostino Barbarigo a zadnímu voji (30 galér) velel markýz Santa Cruz.⁹⁴ Přestože vrchním velením byl pověřen don Juan, bylo mu přiděleno několik poradců. Filip II. se velmi obával jeho horké hlavy.

⁹³ BRAUDEL, Fernand, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the age of Philip II*, vol. II, Berkeley, Los Angeles, Londýn 1995, str. 1091.

⁹⁴ HAVEMANN, Wilhelm Juan, *Das Leben des Don Juan d'Austria*, Perthes 1865, str. 134.

Juanovy ambice a touha po uznání mu způsobily nejednu vrásku. Sám bratra velmi často nabádal, aby se zdržoval unáhlených akcí, aby sám sebe nevystavoval zbytečně nebezpečí a vždy se předem poradil s někým zkušenějším.

Obě armády se střetly v Korintském zálivu. Turecké flotile vele Ali Paša, v jehož vojsku byli i korzáři. Popisovat samotný průběh bitvy není cílem této kapitoly, postačí pouze několik statistických údajů. Po pětihodinové bitvě již byla turecká flotila v troskách. Křesťanská armáda zaznamenala 7 600 mrtvých, 14 000 zraněných vojáků a ztratila 12 galér. Na turecké straně bylo zabito přibližně 30 000 vojáků, 8 000 zajato, 113 galér bylo potopeno a 117 galér zajato.⁹⁵ Bitva u Lepanta byla jednou z nejničivějších námořních bitev. Osmanské námořnictvo už nikdy nedosáhlo stejné velikosti. Don Juan díky tomuto vítězství vstoupil do dějin jako hrdina a vítěz od Lepanta oslavován celým křesťanstvem.

⁹⁵ PANZER, Marita A., Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards, Řezno 2004, str. 124.

VIII. MÍSTODRŽITEL NIZOZEMÍ

Slavné vítězství nad Turky dalo křesťanům novou naději a chuť pokračovat v boji proti nevěřícím. Následná euforie vyvolala změť spekulací, jakým směrem by se měly ubírat další výboje. Porážka Osmanům dodala Španělsku větší mezinárodní prestiž a očekávalo se, že Ligu povedou k dalším vítězstvím. Nicméně Filip II. neměl prostředky, aby se mohl plně věnovat konfliktům ve Středomoří. Situace v Provinciích se neustále radikalizovala. Mimoto Filip II. přemýšlel o výpravě proti Anglii, aby ji zbavil její kacířské královny Alžběty I., která projevovala podporu povstalcům v Nizozemí. Papež Pius V. doufal v pokoření Konstantinopole, Filip II. více usiloval o tažení proti muslimům v severní Africe, neboť právě zde se nacházely zásobovací základny korzárů, kteří neustále drancovali pobřeží.

Po bitvě se flotila rozdělila a zpět se vracely jednotlivé oddíly samostatně. Don Juan zamířil do Messiny, kde se již připravovaly oslavy. Na počest hrdiny od Lepanta byla dokonce ve středu města vztyčena jeho pozlacená socha. Během oslav dona Juana navštívili delegáti z Albánie a Morey. Jménem křesťanského lidu mu nabídli koruny obou království, pokud je zbaví tureckého útlaku.⁹⁶ Nabízeli mu to, po čem už od školních let toužil. Vyrovnat se postavení svého bratra, zvýšit svou prestiž a eliminovat důsledky jeho nelegitimního původu. Nemohl však jít proti rozkazům Filipa II. a byl nucen tak lákavou nabídku odmítnout. Juan však dále snil o vlastním království.

Již v prosinci roku 1571 bylo rozhodnuto, že další akce by měly být vedeny do Levanty, což vyvolalo nelibost Španělska, kterému se nezamlouvalo opět hájit zájmy Serenissimy. Papež vyvinul velikou iniciativu, aby sehnal nové spojení. Vyslal legáty do Říše, Francie, do Polska a dokonce přemýšlel o spojení s Ivanem IV. Hrozným.⁹⁷ Bohužel v květnu následujícího roku Pius V. zemřel a Liga

⁹⁶ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarette Smith, *The story of Don John of Austria*, New York 1912, str. 287.

⁹⁷ PETRIE, Charles, *Don John of Austria*, Londýn 1967, str. 209.

tak ztratila svého největšího propagátora. Vystala otázka, jaký bude její další osud. Piův nástupce Řehoř XIII. sice pro Ligu nebyl tak zapálený jako jeho předchůdce, nicméně její záměry podporoval. Filip II. však výpravu do Levanty oddaloval, jak jen se dalo, neboť horlivě podporoval plán vypravít expedici do Alžíru.⁹⁸ Ostatní členové Ligy byli jeho postojem zaskočeni včetně samotného Juana, který v alianci viděl srdce úspěchu a svou jedinečnou příležitost získat ještě větší slávu. Proto se v červenci připojil k benátské flotile, jejímž cílem bylo Korfu. Expedice skončila předčasně kvůli neshodám o postupu a velení. Liga byla v troskách. Ještě v březnu 1573 Benátky oficiálně odstupují od aliance. Námořní válka zdevastovala jejich obchod, průmysl a finance. Už neměly dostatek prostředků, aby dostály smlouvy.

Zpráva o benátské „zradě“ se k Filipovi II. donesla v dubnu. Nyní se naskytl prostor pro plánovanou výpravu do severní Afriky. Destinace tažení zatím nebyla jistá. Filip stejně jako Juan chtěli zaútočit na Alžír, nicméně se objevily i silné hlasy pro dobytí Tunisu. Zatímco Juan čekal na rozkazy, rozhodl se navštívit svou nevlastní sestru Markétu Parmskou, která žila v Acquile. Jakmile se po smrti Karla V. dozvěděla o Juanově existenci, začala mezi nimi pravidelná korespondence. Přestože Markéta byla o pětadvacet let starší, jejich první setkání bylo velmi vřelé. Vévodkyně dokonce svému bratrovi nabídla, že by se ráda postarala o Juanovy případné levobočky. Toho Juan využil hned v červenci, kdy ji požádal, zda by se ujala jeho zatím nenarozeného dítěte ze spojení s Dianou Falangola, údajně nejkrásnější ženy Itálie. Markéta velmi ráda souhlasila a o děvčátko pokřtěné jménem Juana⁹⁹ se v Acquile starala až do Juanovy smrti.¹⁰⁰

⁹⁸ BRAUDEL, Fernand, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the age of Philip II*, vol. II, Berkeley, Los Angeles, Londýn 1995, str. 1116.

⁹⁹ Juana nebyla jediným dítětem dona Juana. Již dříve mu Maria de Mendoza porodila dceru Annu, která byla jeho prvním levobočkem. Don Juan měl další tři děti.

¹⁰⁰ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarette Smith, *The story of Don John of Austria*, New York 1912, str. 299.

Mezitím už bylo rozhodnuto o výpravě do Tunisu. Nebylo pochyb o tom, že flotile bude velet don Juan. Otevírala se před ním další možnost získat pro sebe trůn. Na nově získaném území dobyvatelé ustanovovali vlastní protektorátní správy, proč by se její hlavou nemohl stát právě Juan? Na začátku srpna opustil Neapol a o tři dny později dorazil do Messiny. O měsíc později již flotila zakotvila v přístavu města La Goletta, které bylo v rukou Španělů od dob císaře Karla V. Tažení pokračovalo velmi rychle a mnoho měst, například Bizerta, se vzdaly do španělských rukou bez boje.¹⁰¹ Don Juan se tak mohl již v polovině října vrátit do Itálie, opět oslavován jako hrdina. Ovšem už v dubnu následujícího roku Filip II. vyslovuje pochyby, zda se vyplatí držet Tunis. Jeho udržení stálo krále nemalé výdaje a vynaložené úsilí. Rozhodnutí o dalším postupu nechal na Juanově volbě. Juan byl příliš pyšný, než aby se bez boje vzdal získaného území a chtěl jej bránit. Radil se s Garcíou de Toledo, s mužem letitých vojenských zkušeností, který byl jeho blízkým přítelem. Ten byl názoru, že by měli bránit pouze La Golettu.¹⁰² Než se však stihli připravit k boji a shromáždit vojsko, podlehli tureckému tlaku. V červenci 1574 tak vše co před rokem získali, opět ztratili. Juan v tom viděl spíše osobní než politickou katastrofu.

Mezitím na Filipa II. nizozemské stavy stále více naléhaly, aby se osobně dostavil do Nizozemí a řešil problémy osobně. Už mnoho let se stavy dožadovaly svých práv a náboženských svobod. Situace byla neustále radikalizována přítomností španělského vojska a téměř pravidelným zvyšováním daní, neboť právě ze Spojených provincií šlo nejvíce prostředků pro válečné výpravy. V polovině šedesátých let se situace mírně zklidnila, když Filip odvolal nenáviděného kardinála

¹⁰¹ PANZER, Marita A., *Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards*, Řezno 2004, str. 141.

¹⁰² HOCKOVÁ, Marie, *Juan de Austria, diplomová práce*, Praha 2001, str. 43.

Granvellu (rádce Markéty Parmské).¹⁰³ Brzy však bylo poklidné období nahrazeno vojenským terorem vévody z Alby. Když už se začali bouřit i španělští vojáci, do čela správy byl povolán umírněný Luis de Requesens, zkušený voják i diplomat. Povedlo se mu eliminovat nejpálčivější problémy drobnými ústupky a smířlivým postojem vůči protestantům. Bohužel v březnu roku 1576 Luis de Requesens umírá. V Provinciích nastává chaos, neboť žoldnéři bez pevného velení, které by krotilo jejich výstřelky, začali drancovat, krást a terorizovat obyvatelstvo.

Jelikož Filip nejevil nejmenší zájem odjet do Nizozemí, rozhodl se jako svého zástupce vyslat právě dona Juana. Věřil, že díky jeho přítomnosti je možné situaci zklidnit. Juan byl okouzlující a šarmantní. Díky vlídné povaze, kterou zdědil po svém otci, si dokázal získat sympatie nejednoho odpůrce a dospět ke kompromisům. Velmi oblíbený byl i mezi vojáky, kteří si vážili jeho statečnosti, když se sám vrhal do boje mezi prvními.

Následující měsíc tedy Filip povolal svého bratra do funkce guvernéra Nizozemí. V té době se Juan nacházel v Neapolsku a rozhodl se cestovat do Bruselu po souši přes Francii. I když by raději pokračoval ve vojenské kariéře, v této úloze viděl další příležitost k získání trůnu pro svou osobu. Již v roce 1574 uvažoval o získání uvolněného polského trůnu, neboť Jindřich z Anjou po roce vlády opustil Polsko, aby převzal francouzský trůn po zesnulém bratrovi. Na radu Garcii de Toledo však Juan od plánu upustil.¹⁰⁴ Poté co byly zmařeny jeho naděje i na království v Řecku a Tunisu, jeho myšlenky se ubíraly k vidině získání anglického trůnu. Jako regent zamýšlel vtrhnout do Anglie, oženit se s ovdovělou Marií Stuartovnou, svrhnout „kacířskou“ Alžbětu I., spojit království s Provinciemi a vládnout tomuto celku.¹⁰⁵ Juanovi plány musely samozřejmě Filipa velmi

¹⁰³ PRESCOTT, William Hickling, History of the reign of Philip the Second, king of Spain, Phillips 1856, str. 540.

¹⁰⁴ PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967, str. 260.

¹⁰⁵ KAMEN, Henry, Philip of Spain, Yale University Press 1999, str. 160.

znepokojovat. Obával se jeho ambiciózních cílů a musel krotit jeho ctižádost. Mnohokrát ho ve svých dopisech nabádal k opatrnosti a pokoře.

Juan projížděl Francií inkognito. Vydával se za sluhu Ottavia de Gonzagy. V prvních listopadových dnech dosáhli Lucemburku a okamžitě informoval vládu a vojsko o jeho příjezdu a svém poslání. Jeho příjezd byl načasován na tu nejnevhodnější dobu. Španělští a němečtí žoldnéři, kteří už měsíce nedostali svůj žold, vtrhli do Antverp, drancovali, vraždili a ničili křesťanské budovy. Přes 6 000 obyvatel bylo zmasakrováno. Stavky vyděšené jejich chováním požadovaly okamžité stáhnutí vojsk z Nizozemí. Bály se, že ani princova přítomnost nezastaví tyto hrůzy a odmítly mu předat velení.¹⁰⁶ Dokonce i jižní provincie, které byly katolické, byly pobouřeny těmito událostmi. Většina z nich na protest podepsala mír s Vilémem Oranžským. Filip II. stále doufal v diplomatické řešení nepokojů. V listopadu se provincie smířily a svůj postoj deklarovaly v dokumentu známém jako Gentská pacifikace. Jejich požadavky byly prosté. Žádaly zachování privilegií, svobod a zvyků. Tím omezovaly Filipovu moc, neboť si vyhrazovaly právo udělovat souhlas s královými rozhodnutími v souladu s reformovanou vírou. Dále opět požadovaly stažení španělských vojsk a amnestii pro politické vězně.¹⁰⁷ Filip byl zahrán do kouta. Neustále byl ve finanční tísní a byl donucen se stavy vyjednávat. Konečné požadavky provincií byly novému místodržiteli a Filipovi II. předány v tzv. Věčném ediktu v únoru roku 1577. Jeho přijetím Juan akceptoval vše, co bylo ujednáno v Pacifikaci, což znamenalo hlavně okamžité stažení španělských vojsk.¹⁰⁸ Díky těmto ústupkům byl Juan oficiálně uznán ve své funkci místodržitele a v květnu vjel slavnostně do Bruselu.

¹⁰⁶ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarette Smith, *The story of Don John of Austria*, New York 1912, str. 359.

¹⁰⁷ GELDEREN, Martin van, *The Dutch revolt*, New York, Cambridge University Press 1993, str. 141.

¹⁰⁸ ELTON, Geoffrey Rudolph, *England under the Tudors*, Routledge 2012, str. 323.

Po splnění úkolu se opět začal zabývat myšlenkou invaze do Anglie a svržení kacířské královny, což bylo i přáním papeže. Juan vyslal svého sekretáře Escobeda ke španělskému dvoru, aby přesvědčil krále o nutnosti zákroku.¹⁰⁹ Mezitím se však situace v Provinciích opět zhoršovala, stavy přicházely stále s dalšími požadavky. Situace se stávala neudržitelnou a don Juan byl stále více přesvědčen o vojenském řešení. Pro svou obranu obsadil Namur a žádal svého bratra o návrat vojska. V září byl Vilém Oranžský povolán do Bruselu a v čele nizozemské opozice v říjnu kontaktoval arcivévodu Matyáše, bratra Rudolfa II., s nabídkou funkce místodržitele. S ohledem na tato jednání stavy v prosinci oficiálně Dona Juana a všechny jeho úředníky odvolaly z funkcí.¹¹⁰ Vilém počítal s tím, že právě on se stane Matyášovým nástupcem. V reakci na nedávné události Juan táhne s vojskem proti vzbouřencům a na počátku nového roku je poráží u Gembloux.¹¹¹ Tažení se v hodnosti důstojníka účastnil i jeho nevlastní synovec Alessandro Farnese.

Juan si už dříve stěžoval na své zdraví, nicméně během léta se jeho zdravotní stav rapidně zhoršil. Trpěl vysokými horečkami. Zlepšení bylo pouze dočasné. Z obav o jeho brzký odchod, Juan prozatím svěřuje své pravomoci a velení do rukou Alessandra Farnese. Konečné rozhodnutí však bylo na Filipovi. Juan zemřel 1. října 1578 v pouhých jednatřiceti letech. Vynořilo se mnoho spekulací, zda šlo o přirozenou smrt. Kolovaly i řeči, že to bylo Filipovo přání, protože na svého bratra neustále žárlil a záviděl mu jeho oblíbenost. Pravděpodobně však Juan zemřel na tyfus. Jeho tělo bylo dočasně uloženo v Namuru a později bylo převezeno do Escorialu.

I přes svůj krátký život si Juan dokázal vydobýt své místo v historii jako vynikající vojevůdce i jako ideál šarmantního rytíře. Celý život toužil po získání královské koruny, čehož však nikdy nedosáhl. Neupadl v zapomnění jako mnozí levobočkové.

¹⁰⁹ PARKER, Geoffrey, Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce, Praha 1998, str. 127.

¹¹⁰ PANZER, Marita A., Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards, Řezno 2004, str. 177.

¹¹¹ KAMEN, Henry, Philip of Spain, Yale University Press 1999, str. 161.

IX. SHRNUÍ Z HLEDISKA GENDEROVÝCH ROZDÍLŮ

O původu Markéty Parmské a dona Juana de Austria není pochyb. Jejich otcem byl císař Karel V., matkou Markéty byla Johana van der Gheynst a matkou dona Juana Barbara Blombergová. Nicméně je velmi zajímavé, že jezuita a historik Famianus Strada¹¹² ve svém největším díle *De bello belgico* o válkách v Nizozemí sepsal legendy, které jejich původ zpochybňují a uvádějí jiné matky. Strada byl znám svým odporem k Tacitovým dílům, které podkopávaly autoritu císařů a evokovaly nedůvěru v mravní čistotu antického Říma. Jeho postoj byl proto silně promonarchistický, tedy prohabsburský, za což byl v Nizozemí silně kritizován. Strada zcela jistě musel znát pravdu o původu levobočků císaře Karla V., co ho tedy vedlo k tomu, aby vytvořil tyto pověsti? Ve svých legendách nezměnil místa ani časy zplození levobočků. Jediné co pozměnil, byly okolnosti setkání, ale především změnil matky Markéty a Juana. Domnívám se, že vzhledem k jeho postoji a náklonnosti ke Casa de Austria, to udělal pro vylepšení jejich původu. Johana van der Gheynst byla dcerou výrobce tapiserií a Barbara Blombergová byla pouhou měšťanskou dcerkou. Obě dívky patřily k neprivilegovaným vrstvám společnosti. Famianus Strada jako matku Markéty uvádí Markétu van Geste, která měla být potomkem velmi starého flanderského aristokratického rodu, a jako matku dona Juana uvádí nejmenovanou bavorskou princeznu. Pravděpodobně chtěl zmírnit důsledky početí těchto nemanželských dětí tím, že jim přidělil šlechtické kořeny i z matčiny strany, aby nebyli potomky služek. Své dílo napsal inspirován Alessandrem Farnese. Je možné, že sám Alessandro měl zájem na této fabulaci.

Císař na radu své tety Markétu uznal za svou hned od narození a byla přemístěna ke dvoru do Bruselu, aby regentka dohlížela na její správnou výchovu.¹¹³ Místodržitelka si byla dobře vědoma výhod existence levobočka, zvláště dcery, která mohla být výhodně zapojována do sňatkové politiky. Zajistila jí dostatečné vzdělání,

¹¹² Žil v letech 1572 – 1649.

¹¹³ Danielová, Věra, *Levobočkové Karla V. v rodinné politice císaře*, bakalářská práce, Praha 2015, str. 20.

aby z ní vyrostla kultivovaná žena. Markéta byla vedena k tomu, aby jejími hlavními cíli vždy byly zájmy vlastní rodiny.

Výchova Markéty a Juana se podstatně lišila. Rozdíl byl hlavně v tom, že Markéta byla už od narození legitimizována a bylo s ní zacházeno jako s princeznou, čemuž odpovídalo i její vzdělání. Markéta byla vedena k tomu, aby byla poslušnou a poddajnou dcerou. Juan vyrůstal jako obyčejný venkovský kluk bez zvláštních výsad a postavení, skrytý očím ostatních. Jen malá hrstka vybraných byla v této situaci zainteresována. Předpokládalo se, že v určitém věku vstoupí do nějakého řádu, zřejmě proto nebylo nutné, aby se o něm vědělo, že má královskou krev. Nikým nepoznán vyrůstal až do smrti svého otce. Až jeho nevlastní bratr Filip II. ho představil u dvora jako svého bratra a udělil mu privilegia hodna jeho postavení.¹¹⁴ Císař Karel V. si ve své závěti přál, aby měl jeho syn možnost výběru, jak bude žít svůj život. Filip II. se měl snažit splnit jeho přání a tolerovat jeho volbu. Ovšem vše v jistých mezích. Juan nesměl zapomenout, kde je jeho místo. Právě toto měl se svou nevlastní sestrou společné.

Pochopitelně ve výchově i v uplatnění císařových levobočků je vidět silný genderový aspekt. Ve vrcholném středověku byla společnost stále velmi patriarchální a potomci mužského pohlaví měli výrazná privilegia oproti potomkům ženského pohlaví. Ženy byly brány jako něco méněcenného. Jedinou povinností ženy bylo rodit děti a dbát o domácnost. Zplodit syna bylo prvořadým cílem a především povinností manželského páru. Jak je známo z historie, anglický král Jindřich VIII. dokonce své manželky zapuzoval, pokud nebyly schopné porodit mu syna. Bylo tedy přirozené, že don Juan dostal možnost výběru, zda se chce věnovat církevní nebo světské kariéře, i když podle tradice bylo pro levobočka preferováno členství v nějakém řádu s možností vysokého postu v církevní hierarchii.

Don Juan byl velmi ambiciózní a toužil po válečných vavřínech. Kromě postavení, na přání svého otce, získal majetky i nemalé finanční příjmy. Juan se

¹¹⁴ HAVEMANN, Wilhelm Juan, Das Leben des Don Juan d'Austria, Perthes 1865, str. 21.

rozhodl pro vojenskou kariéru a již ve velmi mladém věku získal velení nad celou španělskou armádou. I když byl neustále pod dohledem zkušenějších válečníků, konečné slovo měl on. Po vytvoření Svaté ligy a slavné bitvě u Lepanta se stal neohroženým hrdinou, kterého znala celá křesťanská Evropa.

Markéta neměla možnost volby jako její nevlastní bratr. Byla pouze dívka, a tak se musela podřídit přáním svého otce, zapojit se do dynastické politiky a splnit tak povinnost k habsburskému domu. Zatímco don Juan mohl prožívat svůj sen válečného hrdiny, Markéta se musela podrobit rodovým zájmům a trpět v nepovedených a citově chladných manželstvích. Její první manžel byl sadista. Když jí otec vyhlédl druhého manžela, Markéta se poprvé vzepřela přáním svého otce.¹¹⁵ Nakonec však tlaku podlehla a opět se podvolila. Po splnění manželských povinností, poté co porodila syna, se však už definitivně odmítla podvolit zájmům dynastické politiky. Teprve tehdy ji bylo dovoleno žít „svobodně“. Markéta vedla svůj vlastní život v Itálii, byla paní svého času. Věnovala se kulturní výstavbě svého nového domova a charitativní činnosti.

Don Juan i Markéta pokračovali v rodinné tradici a vykonávali úřad místodržitele Nizozemí. Markéta byla v politických záležitostech zběhlá, neboť s otcem vedla dlouhé rozhovory na toto téma. Funkci přijala v naději, že se bude moci svobodně projevit a ukázat své schopnosti. Bylo pro ni velikým zklamáním, že jí Filip II. neprojevil dostatek důvěry a sám určoval její kroky. Markéta mnohokrát svému bratrovi dávala doporučení k nejschůdnějšímu řešení, nicméně častokrát bez úspěchu. Filip II. věřil, že bude hájit zájmy Habsburků za jakoukoliv cenu. Rozhodně jí však nemínil předat plnou moc, protože dělala příliš ústupků a kompromisů. Byla pro něj slabá. Vážil si ji pouze jako tlumočnicka jeho vůle. Doufal, že vzbouřence ukonejší sladkými slovy. Vyčerpaná vlastním pocitem bezmoci z funkce odstoupila a trvale se již do úřadu nevrátila.

¹¹⁵ Danielová, Věra, Levobočkové Karla V. v rodinné politice císaře, bakalářská práce, Praha 2015, str. 26.

Don Juan byl válečník, přesto možnost být místodržitelem Nizozemí uvítal, jako příležitost dále zvýšit svou prestiž a snad i získat trůn. Filip II. v něm našel spojence v názorech, jak by se měla rebelie potlačit. Stejně jako on totiž podporoval řešení vojenskou silou, bez ochoty oslabit královskou moc. Nicméně Filip II. svého bratra musel neustále krotit v jeho ambicích.¹¹⁶ Bohužel Juan zemřel dříve, než se mohl zcela prosadit.

Bezpochyby don Juan měl více možností a příležitostí právě proto, že to byl muž. Měl větší důvěru a podporu své rodiny. Mohl si dovolit učinit rozhodnutí, která se jeho sestře ani nenabízela.

¹¹⁶ COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarett Smith, The story of Don John of Austria, New York 1912, str. 307.

ZÁVĚR

Existence levobočků v dějinách rozhodně není něčím neobvyklým. Neobvyklé bylo, že se Karel V. rozhodl jich využít v mezinárodní politice. Rozhodně nebyl prvním Habsburkem, který měl nemanželské děti. Jeho děd Maxmilián I. měl sám několik levobočků. Jeho dcery byly provdány za říšská knížata z nižší aristokracie, mužští potomci pak byli dáni na církevní dráhu, jak bylo u takových dětí zvykem, aby tím smyli hříchy svých rodičů. Také další evropští panovníci měli nemanželské děti, které byly legitimizovány. Z mnoha příkladů je možno uvést Jindřicha II. Plantageneta, který již ve 12. století prosazoval své levobočky do církevních úřadů (Geoffrey, biskup z Yorku) nebo jim udělil vojenské funkce (William, Earl ze Salisbury).¹¹⁷ Nikdy však jejich vliv nepřesáhl hranice Anglie, natož aby měli vřhlas v celé západní Evropě. Z dalších Habsburků, kteří měli levobočky, můžeme uvést Rudolfa II., jehož nejznámějším potomkem byl nechvalně proslulý sadistický syna Julio Caesar. Ani Rudolf II., přestože měl mnoho nemanželských potomků s Kateřinou Stradovou, je nezapojoval do vysoké dvorské politiky. Využívání levobočků dotáhl na vrchol francouzský král Ludvík XIV. v 17. století, kterému nebylo proti mysli sjednávat svazky svých nemanželských dětí s členy vlastní rodiny.

Markéta Parmská i Juan de Austria požívali obrovských výhod, které jim přinášel jejich původ. Bylo s nimi zacházeno jako s opravdovými princí a princeznami. Samozřejmě pouze z dynastických důvodů. Skutečnost, že mladý a ve vojenských akcích nepřilíš zkušený Juan získal funkci vrchního generála spojených křesťanských sil proti Turkům, je unikátní. Jeho největší touha po královském trůnu však zůstala nenaplněna, právě z důvodu jeho ilegitimního původu. Z nemanželských dětí stejný vřhlas v armádě získal snad jen Mořic Saský, syn Augusta II. Silného.

¹¹⁷ RICHARDSON, Douglas, *A Plantagenet ancestry, A study in colonial and medieval families*, Baltimore 2011, str. 20.

Také Markéta dostala důvěru ve vykonávání úřadu místodržitelky Nizozemí. Tento úřad byl před ní výsadou ovdovělých habsburských princezen. Byla ambiciózní a hrdou ženou, která se z pocitu vlastní bezmoci rozhodla rezignovat na habsburskou státní politiku.

Dle mého názoru jsem stanovený cíl práce splnila, jelikož jsem uvedla mnoho rozdílů či podobností života obou několikrát zmíněných levobočků. Vyzdvihla jsem i důležitost těchto dvou nemanželských dětí, které se významně podílely na tvorbě dějin, i když jim do vínku byla dána právě jejich nelegitimita.

Jelikož se v ani české ani ve světové literatuře nevyskytuje dílo, které by spojilo či porovnálo oba levobočky v jednom celku, dá se tato práce považovat za ojedinělou. Jak jsem již zmínila, zdrojů zabývajících se Markétou Parmskou a Juanem de Austria, je pomálu, tím méně v českém literárním prostředí, kde doposud nebyla napsaná žádná kompletní biografie těchto levobočků. Ani v cizojazyčné literatuře nenajdeme dílo, které by se zabývalo životy obou levobočků a výhradně jen jimi. Pokusila jsem se obohatit tyto díla a rozšířit povědomí o dětství těchto nelegitimních dětí, jelikož je to méně zmiňované téma. Snažila jsem se o shrnutí výhod a nevýhod nemanželského původu dětí a na konkrétních případech tyto výhody i nevýhody analyzovat, a vyvodit tak konkrétní závěry.

Zároveň práce otevírá téma genderových rozdílů především u nemanželských dětí ve vrcholném středověku. Tento klíčový bod, tedy pohlaví levobočků, měl zásadní dopad i na průběh jejich života. Pokusila jsem se právě tuto problematiku přiblížit a lépe popsat.

Jedním z velkých kladů této práce je přehlednost, která prostupuje celým textem a je zásadní v pochopení někdy velice složitých dynastických i politických vazeb v dobovém prostředí. Právě členění dle životních etap přispívá k lepšímu porozumění návaznosti textu. Dalším z hlavních přínosů spatřuji v ucelenosti tohoto textu.

Závěrem si myslím, že jsem svou prací obohatila české literární zdroje a zvýšila tak jejich kvantitu, která rozhodně není dostatečná, ačkoliv jsem svou prací vyplnila některé mezery, které se v tomto méně známém tématu vyskytují. Rozhodně ponechávám volný prostor pro další bádání.

PRAMENY

- BACON, Francis, GODWIN, Francis, The History of the Reigns of Henry VII, Henry VIII, Edward VI and Queen Mary, Scot 1676.
- Congressus ac celeberrimi conuentus Caesaris Max. et trium regum Hungariae, Boemiae, et Poloniae. In Vienna Panoniae, mense Iulio. Anno 1515 facti, breuis ac uerissima descriptio Ioannes Cuspinianus.
- Correspondance de Marguerite d'Autriche, duchesse de Parme, avec Philippe II: suivie des interrogatoires du comte d'Egmont et de quelques autres reces. Lettre II Marguerite au roi 1562.
- Correspondenz des Kaisers Karl V., Der Vicekönig Lannoy an den Kaiser 25. Febr. 1525.
- STRADA, Famiano, De bello belgico decas prima. Antverpiae: Apud viduam et haeredes Ioan. Cnobbari, 1649.
- STRADA, Famiano, STAPYLTON, Robert, De bello Belgico: The history of teh Low-Countrey Wales, Book 10, Londýn, 1650.
- STRUVE, Burkhard Gotthelf, Corpus historiae Germanicae: a prima gentis origine ad annum usque MDCCXXX, svazek 1.

BIBLIOGRAFIE

- BRANDI, Karl, Kaiser Karl V, Werden und Schicksal einer Persönlichkeit und eines Weltreiches, Mnichov 1937.
- BRAUDEL, Fernand, The Mediterranean and the mediterranean World in the age of Philip II, vol. II, Londýn 1995.
- CARR, Matthew, Blood and Faith: The purging of Muslim Spain, New York 2009.
- CLEUGH, James, Die Medici, Macht und Glanz einer europäischen Familie, Mnichov, Curych 2002.
- COLOMA, Luis, MORETON, Ada Margarete Smith, The story of Don John of Austria, New York 1912.
- Die grosse Chronik-Weltgeschichte: Blüte und Herbst des Mittelalters (1204-1492) Bd. 9, Wissenmedia Verlag 2008.
- EDELMAYER, Friedrich, Philipp II.: Biographie eines Weltherrschers, Stuttgart: W. Kohlhammer 2009.
- EDWARDS, John, Ferdinand and Isabella, Profiles in Power, Routledge 2014.
- ELTON, Geoffrey Rudolph, England under the Tudors, Routledge 2012.
- FRUIN, Robert, The siege and reliéf of Leyden in 1574, New York 1927.
- GELDEREN, Martin van, The Dutch revolt, New York 1993.
- HALTAUS, Karl Ferdinand, Geschichte des Kaisers Maximilian I., BoD – Books on Demand 2013.
- HAVEMANN, Wilhelm Juan, Das Leben des Don Juan d' Austria, Perthes 1865.
- HURWICZ, Claude, Henry the Navigator, Famous explorers, The Rosen Publishing Group 2001.
- HOCKOVÁ, Marie, Juan de Austria, diplomová práce, Praha 2001.
- KAMEN, Henry, Philip of Spain, Yale University Press 1999.

- KLEINSCHMIDT, Harald, Charles V. The Word Emperor, Sutton Publishing 2011.
- KOHLER, Alfred, Das Reich in Europa 1521-1648, Mnichov 1990.
- KOHLER, Alfred, Karl V. 1500-1558, Eine Biographie, Mnichov: Beck 2000.
- MENDHAM, Joseph, The life and pontificate of Saint Pius V.: Subjoined is a reimpression of a historic deduction of the episcopal oath of allegiance of the pope, in the church of Rome, Duncan 1832.
- MÜNCH, Ernst Hemann Joseph, Margaretha von Oesterreich, Oberstatthalterin der Niederlande: Biographie und Nachlass, nebst allerlei Beiträgen zur politischen und Litterargeschichte des 15. und 16. Jahrhunderts, svazek 1, Lipsko, Stuttgart 1833.
- PANZER, Marita A., Don Juan de Austria, Karriere eines Bastards, Řezno 2004.
- PARKER, Geoffrey, Filip II.: španělský král z rodu Habsburků, „nejmocnější křesťanský vládce“, Praha 1998.
- PETRIE, Charles, Don John of Austria, Londýn 1967.
- POLNITZ, Gotz von, Jacob Fugger, Tübingen 1951.
- PRESCOTT, William Hickling, History of the reign of Philip the Second, king of Spain, Phillips 1856.
- RADY, Martyn, The Emperor Charles V., Routledge 2014.
- RACHFAHL, Felix, Margaretha von Parma, Statthalterin der Niederlande (1559 – 1567) – Primary source edition, Mnichov, Lipsko 1898.
- RICHARDSON, Douglas, A Plantagenet ancestry, A study in colonial and medieval families, Baltimore 2011.
- SCHRYVER, Antoine de, The prayer book of Charles the Bold: A study of a Flemish masterpiece from the Burgundian court, Getty Publications 2008.
- STEEN, Charles R., Margaret of Parma: A life, Studies in medieval and reformation traditions, Brill 2013.
- TAMUSSINO, Ursula, Děti lásky, Slavní levobočci, Praha 1997.
- THEVET, André, Portraits from French Renaissance and the Wars of Religion, Early Modern Studies vol. 3, Truman State University Press 2009.

- VENNING, Timothy, *The Tudors, Pen and Sword* 2014.
- WEISSENSTEINER, Friedrich, *Dcery Habsburků na cizích trůnech*, 1. vydání, Praha 2001.
- ZAGORIN, Perez, *Rebels and Rulers, 1500 – 1660*, vol. II, *Provincial Rebellion*, New York 1982.
- ZWETTLER, Otto: *Tordesillaská smlouva z roku 1494*, in: *Historický obzor*, roč. 6, 1995, č. 1.